

**Gozdarski
vestnik**

2

LETO 1981

YU ISSN 0017-2723

Gozdarski vestnik

SLOWENISCHE FORSTZEITSCHRIFT
SLOVENIAN JOURNAL OF FORESTRY

LETO 1981 • LETNIK XXXIX • ŠTEVILKA 2
p. 49–96

Ljubljana, februar 1981

VSEBINA – INHALT – CONTENTS

- Martin Čokl 49 Količina in struktura sečnih ostan-
kov v gozdu
Menge und Struktur der Holzabfälle
im Wald
Amount and structure of wood waste
in the forests
- Eberhard Nossek
in Vojko Hrast 54 Avstrijska prizadevanja za pridobiva-
nje energije iz lesa
Efforts for the production of energy
from wood in Austria
- Dr. Edvard Rebula 60 Medsebojno obračunavanje uslug in
storitev temeljnih organizacij in
kmetov
Settlement of accounts for mutual
services between the forestry orga-
nizations and farmers
- Pavle Kumer 69 Varstvo pri delu v zasebnih gozdovih
Work protection in private forests
- Marko Kmecl 75 Namesto prispevka, ki je ostal v
urednikovem predalu
76 Migracija delavcev in »beg možga-
nov«
77 Kako ohraniti »pljuča sveta«
- Ferdo Hernah 79 Vtisi o madžarskem gozdarstvu
- Marko Kmecl 83 Veroval je v drevo, zato je verjel v
ljudi
85 Iz domače in tuje prakse
89 Književnost
93 Društvene vesti
96 Zapis na bukvi

Naslovna stran foto Igor Smolej

Tisk ČGP Delo Ljubljana

Gozdarski vestnik izdaja
Zveza inženirjev in tehnikov
gozdarstva in lesarstva
SR Slovenije

Uredniški svet:

Marjan Trebežnik, predsednik
mgr. Boštjan Anko
Branko Breznik
Janez Černač
Rozka Debevc
Hubert Dolinšek
Viljem Garmuš
dr. Franc Gašperšič
Marjan Hladnik
Marko Kmecl
Vitomil Mikuletič
mrg. Franjo Urleb

Uredniški odbor:

mgr. Boštjan Anko
dr. Janez Božič
Branko Breznik
Marko Kmecl
dr. Amer Krivec
dr. Dušan Mlinšek
dr. Iztok Winkler

Odgovorni urednik
Editor in chief
Marko Kmecl, dipl. inž. gozd. oec.

Uredništvo in uprava
Editors' address

YU 61000 Ljubljana
Erjavčeva cesta 15

Žiro račun – Cur. acc.
50101-678-48407

Letno izide 10 števil
10 issues per year

Letna naročnina 210 din
Za ustanove in podjetja 700 din
za študente 100 din in
za inozemstvo 420 din

Ustanoviteljici revije sta Zveza
inženirjev in tehnikov gozdarstva
in lesarstva Slovenije ter Samo-
upravna interesna skupnost za
gozdarstvo Slovenije.

Poleg njiju denarno podpira iz-
hajanje revije tudi Raziskovalna
skupnost Slovenije.

Po mnenju republiškega sekre-
tariata za prosveto in kulturo
(št. 421-1/74 z dne 13. 3. 1974) za
GV ni treba plačati temeljnega
davka od prometa proizvodov.

KOLIČINA IN STRUKTURA SEČNIH OSTANKOV V GOZDU

Martin Č o k l (Ljubljana)*

Č o k l , M.: Količina in struktura sečnih ostankov v gozdu. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, str. 49—53. V slovenščini s povzetkom v nemščini.

Na osnovi raziskovanj, ki so jih opravili v letih od 1953 do 1956 in predvidenih sečenj, avtor ocenjuje količine in strukture lesnih ostankov v gozdovih na področju SR Slovenije.

Č o k l , M.: Amount and structure of wood waste in the forests. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, pag. 49—53. In Slovene with summary in German.

The author gives, using the data gained during the investigations in the period 1953—1956, and cuttings planned for the immediate future, the assessment of the amount and structure of wood waste in the forests of Slovenia.

Količino sečnih ostankov v gozdu moremo oceniti le približno. Le-ta je namreč poleg količine posekanega lesa kot osnovnega faktorja odvisna še od vrste drugih faktorjev, kot so predvsem drevesna vrsta, gojitveno gospodarska oblika, starost in kvaliteta sestoja, vrsta sečnje, intenziteta izkoriščanja posekanega lesa, delovni način in pogoji dela, gostota, vrsta in stanje gozdnih prometnic, način spravila lesa do prometnih žil, bližina naselij in vrsta drugih faktorjev. *Sami sečni ostanki so tudi kaj nepravilne oblike, tako da je njihovo merjenje zahtevno, zamudno ter v primerjavi z morebitnimi dohodki od sečnih ostankov zelo drago.* Zaradi tega je tudi le malo podatkov o količini in strukturi sečnih ostankov, ki bi jih bilo mogoče koristno uporabiti . . .

Dokaj uporabno osnovo za analizo količine in strukture sečnih ostankov v gozdu pri nas pa so nam dala raziskovanja Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo. Le-ta je na pobudo lesne industrije kot interesanta za te ostanke v letih 1953—1956 opravil vrsto meritev lesnih ostankov v enodobnih in prebiralnih smrekovih, jelovih in bukovih sestojih širom Slovenije. Na rezultate teh raziskovanj, ki so bili objavljeni v drugi številki inštitutskega zbornika, smo se pri analizi količine in strukture sečnih ostankov v gozdu tudi oslonili.

Podatki omenjenih raziskovanj gozdarskega inštituta datirajo iz dobe, ko so debla še v gozdu razžagovali na gozdne lesne sortimente in so sortimente izdelovali po tedaj veljavnem standardu za gozdne sortimente. Slonijo tudi na predpostavki, da se v sortimente izdelava ves uporabljivi les drevesa. Zaradi tega so možna v praksi tudi večja odstopanja od rezultatov naše analize v primerih, ko se na centralna lesna skladišča dovažajo cela neobeljena debla in se šele tam obelijo ter razžagajo na sortimente ali ko se v odročnih legah zaradi velikih stroškov izdelave in spravila lesa pušča vnevar les, ki bi ga bilo mogoče še uporabiti.

* Prof. M. Č., dipl. inž. gozd., 61000 Ljubljana, Majde Vrhovnikove 28, YU

Kot količino sečne lesne mase smo pri naši analizi sečnih ostankov upoštevali etat za gospodarske družbene in zasebne gozdove za leto 1980, kakor izhaja iz območnih gozdnogospodarskih načrtov in ki predvideva 885.356 m³ iglavcev ter 524.070 m³ listavcev pri družbenih in 1.011.642 m³ iglavcev ter 838.080 m³ listavcev pri zasebnih gozdovih, skupaj torej 3.259.148 m³ lesa, od tega 1.896.998 m³ iglavcev in 1.362.150 m³ listavcev. Od tega, koliko se bo ta etat tudi stvarno realiziral, je predvsem odvisna tudi resnična količina sečnih ostankov v gozdu.

Za zanesljivejšo oceno količine sečnih ostankov v gozdu bi morali razpolagati vsaj še s podatki o tem, koliko tega etata odpade na posamezne kategorije gozdov, predvsem na gozdove z zastornim prebiralnim in skupinsko-postopnim gospodarjenjem. Za časa izdelave te analize nam ti podatki žal niso bili znani, pa smo etat na te tri kategorije gozdov orientacijsko razčlenili glede na njihovo površino.

Oslanjajoč se na raziskovanja gozdarskega inštituta v letih 1953–1956 smo sečne ostanke razčlenili na odpadke od bruto etata, kot so panjevina, odpadla deblovina, nadmera in skorja, ter na izvenetati les, to je na vejevino in vrhače izpod 7 cm premera, in to razčlenjeno na vejevino 7–3 cm ter 3–1 cm premera. Na osnovi tedanjih podatkov smo ocenili tudi količino igličevja, ki bi mogla napasti pri sečnjah lesa v gozdovih iglavcev. Tako opravljena analiza količine in strukture sečnih ostankov v gozdu po etatu za leto 1980 nam je dala tele rezultate.

Na panjevino, v katero je štet le nadzemni del panja, brez korenin, odpade 1–2,5 % etatne bruto lesne mase, kar pomeni ob izkoriščanju celotnega etata za leto 1980 okoli 44.000 m³ lesa iglavcev in okoli 13.000 m³ lesa listavcev, skupaj torej okoli 57.000 m³ lesa letno. Za toliko bi se mogoče povečati izkoristek posekanega lesa, če bi bilo tudi praktično mogoče drevje sekati tik pri tleh, česar pa predvsem na kamnitem svetu in na strmih legah ni pričakovati. V panjevini, kot že rečeno, niso upoštewane korenine, ki sicer pomenijo pomembno lesno maso, njihovo pridobivanje pa je ne samo izredno drago, temveč v večini primerov tudi ogroža varnost gozdnih tal.

Na odpadlo deblovino, kamor sodijo zlasti gnili deli debla in razni odrezki, ki jih ni mogoče uporabiti niti za drva, kot so to npr. odrezki rakavih delov debla, prelomljenih ali razpokanih delov, nastavki razsoh in podobni kosi debla, odpade prav tako 1–2,5 % etatne bruto lesne mase, ob čemer je po opravljeni analizi pri popolnem izkoriščanju etata za leto 1980 pričakovati približno 41.000 m³ lesa iglavcev in okoli 28.000 m³ lesa listavcev, vsega torej približno 69.000 m³ lesa. Stvarna količina tega lesa pa bo verjetno manjša, saj je danes kvaliteta sestojev in tehnika dela vsekakor boljša kot pa je bila za časa, ko so bila opravljena raziskovanja količine in strukture sečnih ostankov v gozdu. Z večjimi količinami odpadle deblovine pa je seveda računati pri sečnjah v sestojih, poškodovanih od vetra ali snega.

Nadmera v bistvu ni sečni ostanek v gozdu, temveč računski odpadek od etatne bruto lesne mase in stvarni ostanek pri predelavi lesa na lesnem obratu, kjer se sortimenti prežagajo na predpisano mero. Ob pogoju, da se debla razžagujejo na gozdne lesne sortimente že v gozdu, bi ta odpadek mogoč meriti 1–1,5 % bruto etata, to pa bi ob popolnem izkoriščanju etata za leto 1980 moglo pomeniti okoli 27.000 m³ lesa iglavcev in okoli 16.000 m³ lesa listavcev, vsega torej okoli 43.000 m³ ostankov na lesnih obratih. Glede na to, da se že velik del posekanega lesa ne razžaguje na gozdne lesne sortimente v gozdu, temveč se v obliki celih debel prevaža na centralna skladišča in se debela razžagujejo na sortimente brez nadmere, pa je treba računati s precej manjšim odpadkom na račun nadmere.

Količina in struktura sečnih ostankov v gozdu

Ostarek	Družbeni gozdovi			Zasebni gozdovi			Družbeni in zasebni gozdovi		
	iglavci	listavci	skupaj	iglavci	listavci	skupaj	iglavci	listavci	skupaj
Etat 1980	885.356	524.070	1.409.426	1.011.642	838.080	1.849.722	1.896.998	1.362.150	3.259.148
Panjevina	20.178	4.811	24.989	23.622	8.126	31.748	43.800	12.937	56.737
Deblovina	18.212	9.571	27.783	22.813	18.354	41.167	41.025	27.925	68.950
Nadmere	12.023	6.074	18.097	14.871	9.931	24.802	26.894	16.005	42.899
Skorja	81.497	14.270	95.767	90.290	22.168	112.458	171.787	36.438	208.225
Skupaj	131.910	34.726	166.636	151.596	58.579	210.175	268.506	93.305	376.811
Vejevina 7-3 cm	34.954	14.218	49.172	46.737	24.262	70.999	81.891	38.480	120.171
3-1 cm	42.533	18.033	60.566	46.637	28.621	75.258	89.170	46.654	135.824
Skupaj	77.487	32.251	109.738	93.374	52.883	146.257	170.861	85.134	255.995
Vsega skupaj	209.397	66.977	276.374	244.970	111.462	356.432	454.367	178.439	632.806
Igljičevje (ton)	104.897	-	104.897	126.657	-	126.657	231.554	-	231.554

Največji sečni ostanek v gozdu predočuje skorja, saj zavzema celih 9% etatne bruto lesne mase pri iglavcih in 2,5-3% pri listavcih. Ob popolnem izkoriščanju etata za leto 1980 ter ob izdelavi in beljenju lesa v gozdu bi mogli pričakovati okoli 172.000 m³ skorje iglavcev in okoli 36.000 m³ skorje listavcev, ali skupaj približno 208.000 m³ skorje. S prevažanjem celih, neobeljenih debel na centralna skladišča pa se velik del te skorje pojavlja kot ostanek na teh skladiščih, oz. na lesnih obratih.

Spredaj naštetih sečnih ostankov so hkrati odpadki od etatne bruto lesne mase in po opravljeni analizi predočujejo okoli 15% bruto etata iglavcev ter okoli 7% bruto etata listavcev. Večji del, pri iglavcih skoraj 2/3 tega ostanka odpade na skorjo, ostali del pa so komaj izkoristljiva panjevina, zelo variabilna količina odpadne deblvine in nadmera, ki se kot stvarni ostanek ne pojavlja v gozdu, temveč na lesnih obratih.

Res pomembno postavko v strukturi sečnih ostankov v gozdu pa predočuje vejevina, predvsem vejevina iglavcev, to je les, ki v lesni zalogi in etatni bruto lesni masi ni zajet. To vejevino smo razčlenili na debelejšo, 7-3 cm debelo, ter na tanjšo 3-1 cm debelo vejevino. Pri sečnih iglavcih naj bi na 100 m³ bruto etata napadlo 8-10 m³, pri sečnih listavcih pa 6-6,5 m³ vejevine, kar pomeni ob izkoriščanju celotnega etata za leto 1980 okoli 170.000 m³ vejevine iglavcev in okoli 85.000 m³ vejevine listavcev, vsega torej približno 255.000 m³ vejevine.

Bilzu polovica te količine odpade na debelejšo, nekaj nad polovico pa na tanjšo vejevino. Večja polovica te vejevine odpade na zasebne gozdove, kjer se deloma izkorišča za ogrevanje domačinstev, zaradi česar je treba pri teh gozdovih računati tudi z dokaj manjšo količino razpoložljive vejevine.

Pri meritvah sečnih ostankov v letih 1953–1956 je bila zaradi takratnega izkoriščanja igličevja za pridobivanje eteričnih olj merjena tudi količina te surovine, ki napade pri sečnjah igličastega drevja. Po podatkih, ki so jih te meritve dale, je treba na 100 m³ posekane bruto mase računati z 11–13 tonami igličevja, kar bi pri celotnem izkoriščanju za leto 1980 predvidenega etata pomenilo 230.000 ton igličevja. Treba pa je upoštevati, da se v nekaterih področjih Slovenije velik del tega igličevja uporabi za steljo in da je računati z nekaj manjšo razpoložljivo količino, kolikor je z vidika varstva plodnosti gozdnih tal sploh dopustno to igličevje v večji meri izkoriščati.

Med lesne ostanke v gozdu moremo računati tudi material iz čiščenj in prvih redčenj. Za analizo tega materiala nimamo na razpolago uporabnih podatkov. Zelo približne podatke pa dobimo, če računamo s 100-letno obhodnjo, upoštevamo tudi redčenja v skupinsko raznodobnih sestojih in računamo s 3–5 m³ drevesnine na 1 ha. Ob teh pogojih bi prišla vsako leto v prva redčenja površina okoli 2000 ha enodobnih in okoli 3000 ha raznodobnih sestojev ali skupaj okoli 5000 ha sestojev, kar bi dalo okoli 20.000 m³ drevesnine. Količina je torej dokaj majhna, vendar ni tako nepomembna, da je ne bi bilo vredno upoštevati. Še manjšo količino in še manj uporaben les pa seveda lahko pričakujemo od čiščenj sestojev, zlasti če se ta čiščenja, kar bi moralo biti tudi pravilo, dovolj zgodaj pričnejo.

Primerjava spredaj uporabljenih odstotkov v oceni količine in strukture sečnih ostankov v gozdu z odstotki, ki jih najdemo v razpoložljivi tuji strokovni literaturi, je težavna, ker le-ti izvirajo iz drugačnih rastiščnih, sestojnih in delovnih razmer, so zelo različni in so podani v zelo širokih mejah; v poprečjih pa med enim in drugimi odstotki ni bistvenih razlik. Za nas nekoliko nepričakovan je odstotek odpadkov od bruto etata pri listavcih, ki se po raziskovanjih gozdarskega inštituta giblje okoli 7%, v praksi pa se računa z okoli 12%. Večji del te razlike je mogoče pripisati okolnosti, da 7% ni zajeta v sušitev lesa v gozdu, ki pomeni nadaljnji upadek etata lesne mase listavcev za 2–3%, ter kato pri spravilu lesa, s katerim je treba v večji ali manjši meri skoraj redno računati. V neki meri izvira razlika tudi s tega, da se odstotek 7% nanaša na bukev, ki v etatni lesni masi sicer absolutno prevladuje, niso pa upoštevani tudi drugi listavci, ki so v etatu sicer malo udeleženi, pričakovati pa je pri njih nekoliko večje sečne ostanke, predvsem zaradi debelejšee skorje. Po vsem tem morejo biti stvarni sečni ostanke listavcev le nekoliko večji od uporabljenih 7%.

MENGE UND STRUKTUR DER HOLZABFÄLLE IM WALD

Zusammenfassung

Auf Initiative der Holzindustrie führte das Institut für Forst- und Holzwirtschaft Sloweniens während der Jahre 1953–1956 eine Reihe von Messungen an Holzabfällen in gleichaltrigen und plenterartigen Fichten-, Tannen- und Buchenwäldern in den verschiedensten Gegenden Sloweniens durch. Unter der Bedingung, dass die Stämme schon im Wald zerschnitten und in Sortimente verarbeitet werden, entfallen nach diesen Messungen 1–2,5% der Bruttoholzmasse des Etats auf das Stumpfholz über der Erdoberfläche und ebensoviel auf das Abfall-Rundholz, 1–1,5% auf das Übermass (als tatsächlichen Rest bei der Holzverarbeitung in Verarbeitungsbetrieb) und 9% (bei Nadelhölzern) bzw. 2,5–3,0% (bei der Laubhölzern) auf die Baumrinde. Die Menge dieser Abfälle verringert

sich jedoch ständig mit der Verbesserung der Qualität der Waldbestände und der Arbeitstechnik im Walde, ein immer grösserer Anteil von gefällttem Holz wird aber in Form von ganzen Stämmen transportiert zu den Zentrallagerstätten und wird dort zerschnitten und entrindet. Das Astholz stellt den höchsten Anteil des Abfallholzes im Walde dar, da nach den Daten gemäss den erwähnten Messungen auf 100 m³ Etat ganze 8–10 m³ Astholz anfallen sowie 11–13 Tonnen Nadeln bei den Nadelhölzern und 6–6,5 m³ Astholz bei den Laubhölzern. Aufgrund von diesen Daten und der vorgesehenen Schlägerungen konnte auch eine ungefähre Schätzung der Holzabfälle in den Wäldern Sloweniens vorgestellt werden.

ZA PRAVILNEJŠE PISANJE

Pisci v naši reviji uporabljajo besedici pogost -a, -o in pogostno kot sinonim za nekaj, kar se pojavlja večkrat oziroma često. Pa tudi pri drugem branju, recimo naših dnevnikov in splošnih revij, ste gotovo že opazili takšno dvojno rabo. Največkrat je raba ali enega ali drugega izraza odvisna od podzavestne naklonjenosti pisca temu ali onemu izrazu. Le redko ju pisci uporabljajo slovniško pravilno. Čeprav SP 1961 prislova pogostno ne dopušča (besedica je označena s krožcem) pa novejšje jezikovne razlage dovoljujejo rabo izraza pogost v pridevniški zvezi (kadar lahko odgovorimo na vprašanje kakšen npr.: pogosto pojavljanje lubadarja...) in besedico pogostno v prislovni stavčni zvezi (kadar lahko odgovorimo na vprašanje kako npr.: pogostno smo se pogovarjali...).

Še nasvet: Ne boste zgrešili in tudi za poprečnega Slovenca boste razumljivejši, če boste uporabljali kar enostavno pogost, pogostokrat, tako kakor sta vas učila mati in učitelj v osnovni šoli, brez modnih dodatkov. Naše vodilo bo: dnevna jezikovna raba in SP (Slovenski pravopis) 1961.

Se hipec pozornosti, pisanje osebnih imen.

Praviloma je povsod ime na prvem in priimek na drugem mestu. Le kadar naštevamo (zaradi abecedne zaporednosti) stoji priimek na prvem mestu. Seveda vztrajajo pri takšnem pisanju tudi v naših upravnih organizacijah, kjer je priimek vedno prvi (kadar je treba in kadar ne!).

AVSTRIJSKA PRIZADEVANJA ZA PRIDOBIVANJE ENERGIJE IZ LESA

Eberhard Nossek (Schoenborn) in Vojko Hrašt (Maribor)*

Nossek, E. in Hrašt, V.: Avstrijska prizadevanja za pridobivanje energije iz lesa. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, str. 54—59. V slovenščini.

Prizadevanja za večje izkoriščanje biomase za proizvodnjo toplotne energije so se začela v novejši dobi v skandinavskih deželah ter v sosednji Avstriji. Tudi pri nas bi lahko koristneje izrabili lesne ostanki v gozdu za pridobivanje toplotne energije, saj že obstajajo peči in naprave, ki lahko z zdrobljenimi lesnimi ostanki popolnoma nadomestijo drago uvoženo kurilno olje. O prizadevanjih za takšno porabo biomase v Avstriji, govori naslednji sestavek.

Nossek, E. and Hrašt, V.: Efforts for the production of energy from wood in Austria. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, pag. 54—59. In Slovene.

Efforts to increase the utilization of the biomass for the production of heat energy started recently in Scandinavia, and in Austria. In Slovenia a better utilization of wood waste in the forests would also be possible to produce heat energy since stoves and establishments already exist to fully replace, by chipped wood waste, the expensive imported heating oil. The endeavours of this kind of evaluation of the biomass are discussed in the paper.

Uvod

»V interesu vseh držav je, da nastopi sprememba, in sicer da se s sedanje oskrbe, ki temelji pretežno na tekočem gorivu, preide na oskrbo z alternativnimi obnovljivimi energijskimi viri.

Da nastopi sprememba v gospodarjenju, ki bi tekoča in plinska goriva uporabljala le tam, kjer teh ni mogoče nadomestiti z drugimi.

Čas za to spremembo je relativno kratek, vsekakor pa bi ga morali zaključiti prej, preden bomo porabili vse naftne rezerve.«

(Citat s konference OECD — Pariz)

Uvoz energije v Avstriji dosega vrednost 50 milijard šilingov. Indeks življenjskih stroškov je v Avstriji porastel: od oktobra 1979 do oktobra 1980 za 6,7 %, od tega samo energija za 16,6 %.

V letu 1980 bodo od vsega vključno s turizmom ustvarjenega izvoza, porabili 15 % samo za uvoz tekočih goriv. (V SFRJ smo porabili od januarja do avgusta 1980 34,5 % ustvarjenega izvoza v te namene). K temu pa Avstrija uvaža še zelo mnogo zemeljskega plina, koksa in premoga.

Tako in podobno se glasijo naslovi v dnevnem avstrijskem tisku.

Nafta bo kmalu porabljena, pri tem je popolnoma vseeno ali v 28. ali v 42. letih. Vedeti moramo, da proizvodnja tekočih goriv iz skriljavcev že sedaj zahteva zelo velika energetska vlaganja.

* E. N., dipl. ing., Schoenborn, 2013 Goettlersdorf, A
V. H., dipl. inž. stroj., Maries Maribor, 62000 Maribor, YU

Tudi cena vložene energije pri črpanju nafte na Aljaski in v Severnem morju je zelo velika.

Enako velja za zemeljski plin.

Tudi rezerve premoga ne bodo večne. Že zaradi tega ne, ker s premogom že danes mnogo kje nadomeščajo nafto kot gorivo, jutri kot pogonsko gorivo in ne nazadnje tudi še v petrokemiji.

Zavedati se moramo, da bodo dežele, ki razen nafte ne posedujejo drugega kot puščavo, zmanjševale črpanje nafte, ob stalnem povečanju cene. Zavedajo se, da bodo brez nafte spet zapadle v anonimnost in želijo sedanji čas izkoristiti za to, da s kulturno-tehničnimi ukrepi usposobijo svoje obale in oaze. Kot posledico pogozdovanja, pričakujejo tudi odgovarjajočo spremembo klimatskih razmer. Čas, ki bi naj pretekel, dokler se naftni vrelci ne posušijo, naj bi se raztegnil na 80–120 let.

V tem času bodo nakupili tehnologijo in investirali v usposobitev zemlje za proizvodnjo hrane s prejetimi naftnimi dolarji na zapadu, v industrijsko razvitih deželah, in se zavarovali za prihodnja obdobja.

Z eno besedo: nafta bo za kurjenje predraga, predragocena in tudi premalo je bo.

Les kot energijski vir

Na energetske sektorju se moramo vrniti k lesu. Les ni alternativa za nafto, ampak je nafta dolga leta izrivala les. Bila je poceni, udobna in v neomejenih količinah.

Les je rabil za proizvodnjo toplotne energije mnogo delovne sile, njegova proizvodnja je postala zelo draga s povišanimi osebnimi dohodki. Posebno v gospodinjstvih manjka moderna tehnologija zgorevanja, zaradi tega je postalo kurjenje z lesom neprirodno, nepraktično, umazano in nemoderno.

Ko se sedaj tako skesano zopet vračamo h kurjenju z lesom, ne mislimo na kurjenje z bukovimi cepanicami ali s zdravimi borovimi okroglicami. Teh sortimentov se je med tem časom polastila industrija. V prvi vrsti gledamo pri tem na les, ki je danes še neuporabljen v gozdarstvu. To so:

1. ostanki po goloseku,
2. ostanki pri redčenjih,
3. les, ki je ostal pri nepopolnih redčenjih,
4. les, ki napade pri izsekavanjih (prebiralni gozd, srednji gozd, logi),
5. parki, zaščitni pasovi, sadovnjaki, drevoredi,
6. ponovna raba že uporabljene lesne mase,
7. ostanki iz lesnopredelovalne industrije.

Da bi dobili enako količino toplote, kot je dobimo iz tone nafte, rabimo pri dobri tehnologiji:

- dvakratno težo popolnoma suhega lesa,
- 2,5 do 3-kratno težo zračno sušenega lesa (20–25 % absolutne vlage)
- 4 do 5-kratno težo svežega lesa (50 % absolutne vlage).

Les, ki je do sedaj ostal v gozdu, se zdrobi v drobir (sveži drobir) in pokuri v avtomatiziranih kuriščih.

Tako dobimo maso gozdnega svežega drobirja. 1 m³ (prm) gozdnega drobirja vsebuje 0,30 do 0,40 m³ lesa.

Da bi nadomestili 1000 kg nafte, rabimo ca. 10 m³ zračno sušenega drobirja (sekancev).

Tak, sedaj neuporaben les, naj bi se uporabljal razsekan oz. zdrobljen v drobir v naslednjem vrstnem redu:

1. za individualno kurjavo,
2. v obratih in delavnicah, kjer takšna lesna masa napade,
3. za daljinsko ogrevanje iz večjih toplotnih naprav.

Na podeželju ima prednost individualna kurjava. Preden se lotimo planiranja večje centralne ogrevalne naprave, je potrebno raziskati, če bomo imeli tudi potem, ko se večina posameznikov odloči za kurjenje z biomaso, še dovolj velik presežek tega goriva. Tako se prepreči napačno planiranje, kot je bil slučaj na južnem Švedskem.

Za enodružinska kurjenja obstajajo že sedaj izpopolnjene kurilne naprave (glej Les 11/12-1980), ki jih izdelujejo serijsko in delujejo popolnoma avtomatizirano.

Pri tehnologiji dobave kuriva v kurišče, je najbolj izpopolnjena dodaja kurivo od spodaj. Zgorevanje je popolnejše in za okolico manj škodljivo.

Pri uporabi industrijskih in delavniških odpadkov moramo raziskati, če ne bi postavili naprave za proizvodnjo toplotne ali pa električne energije, nekje v bližini izvora. Takšno pridobivanje energije bi bilo cenejše in racionalnejše. V Skandinaviji je že danes dovolj dobrih konstrukcijskih rešitev, tam so take situacije pogoste in so pogodbeno zavarovane.

Vrnitev k lesu, kot nosilcu energije je pozitivna. To je povzročilo, da smo vložili mnogo energije v racionalnejše ekološko boljše izkoriščanje lesa, kot je bil to slučaj v času naftnega veka. Morda se je to zgodilo z občutkom, da bo les spet zelo dragocena surovina.

Da se to poudari v svetovnem obsegu, je priredila švedska prireditvena organizacija ELMIA, septembra 1980 izven programa v Jönköpingu, srečanje pod naslovom: INTERNATIONAL FORESTRY ENERGY MEETING, Mednarodno srečanje gozdarskih energetikov. Obsegalo je predavanja, demonstracijo v gozdu in majhen strokovni sejem.

IEA (International Energy Agency) in IUFRO (International Union of Forestry Research Organisation) sta izkoristili priložnost za to, da sta izvedli svoji periodični srečanji.

Na srečanju so zaključili:

- da je vrednost lesa, kot nosilca energije neoporečna,
- da se celo dežela, kot je Norveška, ki naslednjih nekaj desetletij ne bo imela problemov z gorivom, intenzivno ukvarja s problemom lesa kot gorivom.

Proizvodnja drobirja

Kjerkoli na svetu se povečuje povpraševanje po lesu zaradi njegove energijske vrednosti, mu raste cena. Industrija bo prisiljena plačati višje cene. Dejstvo je, da je cena najboljšega industrijskega lesa, to je celuloznega lesa brez lubja, skoraj v vseh državah celo za 50 % izpod njene energijske vrednosti.

Kot že mnogokrat, je tudi sedaj industrija tista, ki čaka da bodo gozdna gospodarstva povedala, kaj želijo. Kakšen sekalni proces oziroma kakšen postopek smatra za najboljšega. Ali naj se proizvaja drobir na mestu podiranja, ob cesti ali pa pri samem porabniku? Ali naj se proizvaja drobir v mokrem ali v suhem stanju? Kako veliki naj bodo sekanci, itd.?

Manjši problemi so še pri skladiščenju, medtem ko pri nekaterih drevesnih vrstah (bukvi, brezi, leski) drobljenje preprečuje sušenje.

Pri slabem skladiščenju vlažnega materiala prihaja do gnitja in s tem zmanjšanja njegove kurilne vrednosti. Sušenje sicer ne povečuje njegovo kurilno

Foto Slavko Smolej

vrednost tako, kot je bilo pričakovano, vendar kar je še bolj važno, povečuje njegovo sposobnost skladiščenja.

Dolgotrajno skladiščenje sekancev je obremenjeno z obrestmi na prodajno ceno, ali pa vsaj z obrestmi proizvodnih stroškov. Skladiščenje pa zahteva primeren prostor oziroma odgovarjajoče skladišče.

Iz tega vzroka upošteva tehnika nekaterih kurilnih naprav lesno maso z vsebnostjo vlage, ki lahko doseže 50 % absolutne vlažnosti.

Pridobivanje gozdnih sortimentov s procesorjem je bila velika pomanjkljivost. Ob cesti so bile velike veje in kupi vrhačev, ki so bili puščeni ob vsakem delovišču. Čez noč se je z drobljenjem gozdnih ostankov v kuriva ta pomanjkljivost spremenila v prednost.

1. Za kurilni material niso bili potrebni nobeni dodatni zbiralni stroški,
2. sušenje v nedrobljenem stanju je boljše in hitrejše,
3. veliki kupi pogojujejo uporabo velikih sekalnih enot.

Pri majhnih sekalnih napravah znašajo stroški drobljenja približno 150–250 ASch/m³ (prm) sekancev. Vsekakor so raziskave zaradi množice razpoložljivega materiala vedno podane v ugodni luči. Vložena energija za proizvodnjo drobirja znaša po mednarodnih raziskavah nekje od 2 do 6 % in največ do 8 % od pridobljene toplotnoenergijske vrednosti.

Avstrijska hotenja pri večji porabi lesa za kurjavo

Zahteve in želje po večji porabi energije pridobljene iz bio mase, so v Avstriji podobne, kot drugod po svetu. Predlogi:

1. Priprava centralne dokumentacije, ki naj bo vsakomur pristopna.
2. Več denarja za raziskovalna dela in nobenih ponavilanj že v inozemstvu zaključenih raziskav.
3. Pospeševanje novih raziskav ter opustitev tistih, ki so že dale rezultate.

Tehnično sodelovanje je cenejše, kot pa lastno razvijanje nekega že izpopolnjenega proizvoda. Če želimo štediti devize, je ceneje kupiti novo licenco, kot pa pričeti z lastnim razvojem.

Kako teče in kako bo potekal ta razvoj v Avstriji v bližnji bodočnosti:

- Povečano povpraševanje po konvencionalnem lesu za kurjavo.
- Že v zimi 1979/1980 je bilo danih v pogon nekoliko ducatov manjših mobilnih sekalnih strojev. V zimi 1980/1981 računajo z nabavo preko 100 mobilnih sekalnih strojev.

Tako proizvedeni sekanci oz. drobir grede delno za kurjenje individualnih hiš oziroma manjših centralnih kurjav, delno pa že za moderne avtomatizirane kurilne naprave.

Krog uporabnikov sestavljajo:

- gozdni posestniki, ki ogrevajo s centralno kurjavo z avtomatiziranim posluževanjem lastne hiše, gozdna gospodarska poslopja, ipd.,
- kmetje z lastnim gozdom kupijo sekalni stroj v troje ali celo več, v kolikor nima vaško strojno združenje že takšen stroj,
- komune, posebno takšne z lastnim gozdom, že uporabljajo drobir za ogrevanje novih šol, bolnic, domov za stare ljudi, itd., oz. že predvidevajo takšno kurjenje z lesom,
- obrtne delavnice, ki imajo same dovolj ostankov,

— oskrba manjših mest ali delov mest z daljinskim ogrevanjem, naj bo organizirana samo v področjih z viškom bio goriva.

Do sedaj še ni tendenc, da bi postal drobir trgovsko blago v toliki meri, kot so to premog, koks ali briketi.

Vplivi povečanega interesa za lesno kurjavo na zaščito in vzgojo gozdov

Hitrejša poraba gozdnih ostankov bo pobojšala gozdno higieno. Dober plasman drobirja bo povzročil, da bodo realizirane planirane pogodbitve. To pa bo zopet povečalo talno varnost in varnost pred lavinami, ter tako zmanjšalo stroške entomoloških in fitopatoloških vplivov.

Kompletna poraba biomase bo med gozdarji razširila naklonjenost za vzgojo mešanih gozdov, ki so biološko mnogo bolj stabilni.

Koriščenje gozdov, ki je bilo v zadnjih 50–100 letih usmerjeno v glavnem na kvaliteto (to je drevesa brez vrhov in vej), je bilo etatu bolj sovražno, kot ne, in je vodilo v slepo ulico. Kajti drevesa brez vej in brez listja in igel ne morejo asimilirati in na tak način tudi ne doprinese k prirastku.

Možnost koriščenja vseh delov drevesa in to celo ob dobrih cenah, bo vsekakor pozitivno vplivalo na vzgojo gozdov. Vse, v zadnjih desetletjih pojavljajoče se ideje o gnojenju gozdov, kakor tudi o uporabi slabših drevesnih vrst, bodo spet dobile svojo težo. Vse te ideje bo mogoče tudi realizirati.

Raziskovalni projekti v Avstriji

V Avstriji, kakor tudi drugod po svetu, tečejo raziskave o možnosti vskladiščenja sekancev oz. drobirja v zvezi z ugotavljanjem njegove kurilne vrednosti v različnih fazah sušenja.

Za manjšo poskusno regijo, bo pri nas pripravljena študija alternativnih energij: vodne sile, sile vetra, lesa, bioplina in biogoriva. Rezultat bo upoštevan v planskem razvoju te regije.

V drugi regiji pa bo analiza zajela razpoložljive biomase: les, slama, ostanki iz vinogradov in sadovnjakov, kakor tudi gorljive smeti. To maso bodo primerjali s potrebami. Če bo študija pokazala, da bi celo po prehodu in predelavi kurišč v gospodinjstvih na biokurivo, ostal višek tega goriva, je načrtovana izgradnja centrale za daljinsko ogrevanje glavnega mesta tega okraja.

Na Štajerskem so pričeli s poizkusi, sedaj še na majhni površini, s sajenjem topola in vrbinih podtaknjencev za vzgojo energetskih gozdov.

Različne institucije in združenja pospešujejo nabavo mobilnih sekalnikov, avtomatiziranih kurišč in podobnega. Seveda obstajajo pri nas v Avstriji in drugod v svetu za kupce, ki preidejo z naftne kurjave na kurjenje z biomaso, precejšnje davčne olajšave.

Uporaba lesa je decentralizirana in na tak način varna pred motnjami, ki jih povzročajo naravne, vojne ali podobne katastrofe. Vsak procent olja, ki ga na tak način prištedimo, napravi naše gospodarstvo in naše dnevno življenje neodvisnejše od uvoza in s tem bolj varno pred krizami.

Devizna bilanca je s tem razbremenjena, povečuje pa se tudi obrambna sposobnost države.

MEDSEBOJNO OBRAČUNAVANJE USLUG IN STORITEV TEMELJNIH ORGANIZACIJ IN KMETOV

Edvard Rebutla (Postojna)*

Rebutla, E.: Medsebojno obračunavanje uslug in storitev temeljnih organizacij in kmetov. *Gozdarski vestnik*, 39, 1981, 2, str. 60—68. V slovensščini.

Smotrnost del v gozdovih pri sedanji organiziranosti gozdarstva zahteva obsežno medsebojno opravljanje uslug. Obseg uslug in s tem tudi doseganje proizvodnih planov, je močno odvisen od cen. S cenami pa lahko upeljemo določeno strategijo za doseganje postavljenih ciljev.

V članku so prikazani podatki in osnove ter razni načini kalkuliranja cen dela za najpogostnejša opravila pri pridobivanju gozdnih sortimentov. V tabelah so prikazani obračuni in dane primerjave posameznih vrednosti, izračunane na različne načine.

Rebutla, E.: Settlement of accounts for mutual services between the forestry organizations and farmers. *Gozdarski vestnik*, 39, 1981, 2, pag. 60—68. In Slovene.

The purposefulness of works in the forests requires, considering the present state of organization, a vast mutual rendering of services. The amount of services as well as the realization of production plans depends strongly on the prices a certain strategy to reach the objectives may be initiated.

The article shows the data and fundamentals together with different methods of price calculation for the most frequent works necessary for the production of forest assortments. The tables present calculation and comparisons of values calculated according to different methods.

1. Uvod

Sedanja organiziranost gozdarstva v SRS loči dvoje vrst temeljnih organizacij za gospodarjenje z gozdovi. TOZD gozdarstva gospodarijo z družbenimi, temeljne organizacije kooperantov (TOK) pa z zasebnimi gozdovi. Gozdovi enih in drugih so pogosto pomešani. Enotno lastništvo na večjih površinah je le v večjih enotah družbenih gozdov. Med zasebnimi gozdovi pa so povsod tudi površine družbenih gozdov. Njihov delež je v okviru gospodarske enote lahko majhen, doseže pa tudi prek 40 %.

Tako stanje povzroča težave pri vseh vrstah del v gozdu. Smotrnost in gospodarnost dela zahtevata, da opravi na enem kraju čimveč dela tisti, ki je že tam. Zlasti je to pomembno v gozdarstvu zaradi velikih razdalj in običajno relativno majhnih koncentracij dela. To je nujno pripeljalo do spoznanja, naj opravi potrebno delo na kateremkoli delovišču tisti, ki to naredi lažje, smotrnejše, ceneje... Tako opravljajo TOZD gozdarstva mnoga dela za TOK in ravno tako TOK mnoga dela za TOZD. Gre za vse vrste del, od najbolj preprostih do zahtevnejših administrativnih in strokovno-tehničnih del ter vodstvenih del individualnih izvršilnih organov. TOZD naredijo dosti za TOK, ker TOK sami ne zmorejo vsega. Največkrat so to dela, za katera TOK niso usposobljeni, ker za to nimajo primernih ljudi in strojev ali iz kakega drugega vzroka. Ta dela so običajno opravila pri pridobivanju sortimentov in pri gozdnih gradnjah.

* Dr. E. R., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Postojna, 66230 Postojna, YU

Poleg naštetih vrst združevanja in menjave dela med TO se čedalje bolj uveljavlja združevanje dela in sredstev posameznih lastnikov gozdov, bodisi da so to kooperanti ali ne. Gre za zasebnike, ki delajo v gozdovih drugih lastnikov ali celo v družbenih gozdovih in tam občasno opravljajo določeno delo. To delo jim pomeni največkrat dodatno zaposlitev ob »mrtvih sezonah«. Je lahko znaten vir dohodka, pomeni pa tudi racionalno zaposlitev strojev in velikokrat, zlasti za majhne količine dela na raztresenih deloviščih, najbolj smotno izvedbo del.

Pri vseh teh združevanjih in menjavah dela gre bolj ali manj za občasno ali trajno opravljanje posameznih uslug ali storitev. Njihovo vrednost je razmeroma težko določiti. Vzrokov za to je veliko. Najvažnejši so naslednji:

- enkratnost opraviła,
- velikost (obseg) dela in opravil,
- različno zanimanje za izvedbo del oziroma različna korist, ki jo kdo pričakuje od opravljenega dela,
- občasnost del in iz tega izvirajoče konice oziroma razpoložljivost delavcev in delovnih sredstev,
- različno, objektivno in subjektivno pojmovanje posameznih vrst stroškov in razhodkov ter njihovo vključevanje v kalkulacije cene (vrednosti) dela,
- točnost in razpoložljivost podatkov o raznih posrednih stroških in o njihovih deležih, ki odpadejo na posamezno opravilo,
- in še drugi bolj ali manj pomembni vzroki.

Zato so določene vrednosti opravil (uslug, storitev) šestokrat sporne. Potrebno jih je prilagajati. Vedno pa so kompromis med možnostmi, željami in zahtevami naročnikov dela in izvajalcev. Njihova kakovost (točnost, poštenost, pravičnost) je odvisna od razpoložljivih informacij, podatkov, ki jih imata na razpolago, kot osnovo za določevanje vrednosti oziroma cene.

Določevanje cen medsebojnih uslug pa je tudi zadeva »politike« gospodarjenja. To se odraža v pospeševanju ali zaviranju posameznih stanj ali procesov, ki so ali niso v skladu s smernicami in cilji gospodarjenja. To v veliki meri lahko dosegamo s cenami del, ki stimulirajo ali odvračajo izvajalca ali naročnika.

Namen tega sestavka je podati nekatere osnove določevanja cen raznim uslugam, prikazati nekaj primerov kalkulacije cene uslug, opredeliti možnosti vgrajevanja politike gospodarjenja v cene in poskusiti določiti osnove za primerno (pravično) ceno dela zasebnikov.

Vsi podatki so iz Gozdnega gospodarstva Postojna.

2. Osnove določevanja cen dela

Osnova za našo razpravo bo poprečna (skupna) obračunska kalkulacija stroškov del za 6 TO gozdarstev. Najprej bomo ugotovili posredne odhodke in jih porazdelili po nosilcih. To je prikazano v tabeli 1. Osnova za razporejanje posrednih odhodkov so osebni dohodki (OD) proizvodnje in neposredni odhodki proizvodnje.

Iz tabele 1 vidimo, da je v prodajni ceni razmeroma majhen delež neposrednih odhodkov dela. Neposredni odhodki pa so tudi edini zagotovljeni odhodki, ki so nastali v zvezi z opravljanjem dela. Vsi drugi, posredni odhodki pa so ali niso v zvezi z delom in se povečujejo ali pa ostajajo enaki ne glede na to, koliko dela je bilo opravljenega (dobesedno velja le za ozek razpon okoli opravljene količine). Zato smo jih razdelili na take, ki so sorazmerni z delom in ki se gibljejo v sorazmerju s količino opravljenega dela, v sorazmerju s številom

delavcev, odhodkom in OD, ter na tiste, ki so nesorazmerni. Višina posrednih stroškov je več ali manj stalna in ni v sorazmerju z opravljeno količino dela.

Tabela 1. Pregled odhodkov in njihovih razmerij do osnov za razporejanje

Kazalec		Osnova za razporeditev je					
		OD proizvodnje			Neposredni odhodki		
		din v 000	struktura %	razmerje na osnovo %	din v 000	struktura %	razmerje na osnovo %
Neposredni odhodki	Osnova: OD proizvodnje ali neposredni odhodki	32.242	25,45	100,00	102.543	56,86	100,00
	Drugi OD in nadomest. proizvodnih delavcev	16.627	13,13	51,57			
Posredni odhodki	Prevozi na delo	5.659	4,47	17,55	5.659	3,14	5,52
	Stroški organizirane prehrane	5.688	4,49	17,64	5.688	3,16	5,55
	Regresii za hrano in letne dopuste	2.983	2,36	9,25	2.983	1,65	2,91
	Obveznosti iz dohodka na osnovi OD in dohodka	11.324	8,94	35,12	11.324	6,28	11,04
	Splošni stroški TO (obratovna režija)	52.141	41,16	161,72	52.141	28,91	50,85
SKUPAJ		126.664	100,00	392,85	180.338	100,00	175,91

Točneje povedano: ta del odhodkov se ne spremeni, če se obseg dela le malo spreminja.

V primerjavi z doseženimi proizvodnimi OD je raznih posrednih odhodkov trikrat več. Celo splošnih stroškov temeljne organizacije je več (41,16%), kot je vseh OD v proizvodnih odhodkih (38,58%). Vsi neposredni odhodki predstavljajo komaj dobro polovico (56,86%) vseh odhodkov. Vidimo, da je skoraj še enkrat toliko drugih, posrednih odhodkov, ki jih je treba nekje obračunati in zagotoviti njihovo pokritje.

Iz tabele 1 lahko zaključimo: delež posrednih odhodkov je zelo velik. Predstavlja skoraj polovico vseh odhodkov in je pomemben činitelj pri oblikovanju cene. Del posrednih odhodkov je v neposredni zvezi s količino opravljenega dela oz. doseženim dohodkom in razdeljenimi OD. Ta del je možno dovolj točno ugotoviti in ločiti od ostalih posrednih odhodkov, ki niso sorazmerni s količino opravljenega dela.

V tabelah 2 in 3 so prikazane obračunske kalkulacije odhodkov za nekatera najbolj pogosta opravila pridobivanja sortimentov. V kalkulacijah so prikazani neposredni in posredni odhodki. Ti odhodki so razčlenjeni na posamezne postavke kolikor je možno in potrebno za našo obravnavo. V tabeli 2 so posredni stroški razporejeni na posamezne postavke na osnovi OD proizvodnje, v tabeli 3 pa na osnovi neposrednih odhodkov proizvodnje. Na koncu tabel so prikazane tri »cene« dela za različne prilike ali za različne namene in cilje. Prva cena, označena z »vse skupaj«, zajema vse odhodke in je v bistvu lastna cena. »Cena za ko-

Tabela 2. Obračunska kalkulacija odhodkov za nekatera opravila
(osnova razporejanja posrednih odhodkov so OD proizvodnje)

Vrsta odhodkov	Zap. štev.	Kazalec	Opravilo in enota obračuna								
			Sečnja norma ura		Spravilo z IMT norma ura		Spravilo z zgibniki norma ura		Obdelava igl. na CMS m ³		
			din/h	struktura	din/h	struktura	din/h	struktura	din/h	struktura	
Neposredni	stroški	1	Amortizacija			25,86	5,6	114,46	11,6	42,52	31,2
		2	Drugi stroški	27,55	9,5	119,82	25,9	291,17	29,4	25,79	18,9
	OD	3	OD proizvodnje	64,30	22,2	71,24	15,4	133,91	13,5	15,38	11,3
		4	Drugi OD in nadomest. proizv. delavc.	42,67	14,7	73,73	15,9	126,33	12,8	15,51	11,4
		5	Skupaj neposredni odhodki	134,52	46,4	290,65	62,8	665,87	67,3	99,20	72,8
Posredni	sorazmerni z delom	6	Prevozi na delo	11,28	3,9	12,50	2,7	23,50	2,4	2,70	2,0
		7	Stroški organizirane prehrane	11,34	3,9	12,57	2,7	23,62	2,4	2,71	2,0
		8	Regresi za hrano in letne dopuste	5,95	2,1	6,59	1,4	12,39	1,2	1,42	1,0
		9	Obvez. iz doh. na osnovi OD in dohod.	22,58	7,8	25,02	5,5	47,03	4,8	5,40	4,0
		10	Splošni stroški	103,99	35,9	115,21	24,9	216,56	21,9	24,87	18,2
	n. s.	11	Skupaj posredni odhodki	155,14	53,6	171,89	37,2	323,10	32,7	37,10	27,2
		12	VSE SKUPAJ (5+11)	289,66	100,0	462,54	100,0	988,97	100,0	136,30	100,0
			Cena za kooperanta 5+6+7+8+9	185,67	64,1	347,33	75,1	772,41	78,1	111,43	81,8
			Odškodnina za delo kooperanta s strojem 5+8+0.4(6+7)	149,52	51,6	307,27	66,4	697,11	70,5		

Tabela 3. Obračunska kalkulacija odhodkov za nekatera opravila
(osnova razporejanja posrednih odhodkov so neposredni odhodki)

Vrsta odhodkov	Zap. štev.	Kazalec	Opravilo in enota obračuna								
			Sečnja norma ura		Spravilo z IMT norma ura		Spravilo z zgibniki norma ura		Obdelava igl. na CMS m ³		
			din/h	struktura	din/h	struktura	din/h	struktura	din/h	struktura	
Neposredni	stroški	1	Amortizacija			25,86	5,1	114,46	9,8	42,52	24,4
		2	Drugi stroški	27,55	11,6	119,82	23,4	291,17	24,9	25,79	14,8
	OD	3	OD proizvodnje	64,30	27,3	71,24	14,0	133,91	11,4	15,38	8,8
		4	Drugi OD in nadomest. proizv. del.	42,67	18,0	73,73	14,4	126,33	10,8	15,51	8,9
		5	Skupaj neposredni odhodki	134,52	56,9	290,65	56,9	665,87	56,9	99,20	56,9
Posredni	n. s. z delom	6	Prevozi na delo	7,43	3,1	16,04	3,1	36,76	3,1	5,48	3,1
		7	Stroški organizirane prehrane	7,47	3,2	16,13	3,2	36,96	3,2	5,51	3,2
		8	Regresi za hrano in letne dopuste	3,91	1,6	8,46	1,6	19,38	1,6	2,89	1,6
		9	Obvez. iz doh. na osnovi OD in doh.	14,85	6,3	32,09	6,3	73,51	6,3	10,95	6,3
		10	Splošni stroški	68,40	28,9	147,80	28,9	338,59	28,9	50,44	28,9
		11	Skupaj posredni odhodki	102,06	43,1	220,52	43,1	505,20	43,1	75,27	43,1
		12	VSE SKUPAJ (5+1)	236,58	100,0	511,17	100,0	1171,07	100,0	174,47	100,0
			Cena za kooperanta 5+6+7+8+9	168,18	71,1	383,37	71,1	832,48	71,1	124,03	71,1
			Odškodnina za delo kooperanta s strojem 5+8+0.4(6+7)	144,39	61,0	311,98	61,0	714,74	61,0		

operanta« zajema vse neposredne odhodke in del posrednih odhodkov, ki so sorazmerni s količino dela. »Odškodnina za delo kooperanta s strojem« zajema vse neposredne odhodke, stroške regresov za letne dopuste in prehrano ter del stroškov prevozov na delo in stroškov organiziranja prehrane. (Pojasnilo teh postavk bomo dali pozneje.)

V tabelah je razvidna tudi struktura odhodkov. Vsi podatki so za leto 1979.

Iz tabel lahko ugotovimo naslednje:

Struktura neposrednih odhodkov se pri posameznih opravilih zelo spreminja. Vzrok teh sprememb je razmerje med vloženim živim in minulim delom pri posameznemu opravilu. To razmerje se giblje od 4 : 1 pri sečnji do 1 : 1,5 pri obdelavi na CMS.

Delež neposrednih odhodkov v skupnih odhodkih je odvisen od načina razporejanja posrednih odhodkov. V primeru razporejanja posrednih odhodkov na osnovi OD (tabela 2) je delež neposrednih odhodkov obratno sorazmeren z deležem vloženega živega dela in sorazmeren z deležem minulega dela. Giblje se od 46,4 % pri sečnji do 72,8 % pri obdelavi na CMS. Obratno sorazmeren je delež posrednih stroškov.

V primeru, ko posredne odhodke razporejamo na osnovi neposrednih odhodkov, pa je delež posrednih in neposrednih odhodkov enak pri vseh opravilih (tabela 3).

Vsi odhodki, cene dela, se spreminjajo z načinom razporejanja posrednih odhodkov. Spreminjanje je razvidno iz prikaza v tabeli 4.

Tabela 4. Skupni odhodki za posamezna opravila pri različnih načinih razporeditve posrednih odhodkov

Opravilo	Enota obračuna	Osnova za razporeditev posrednih odhodkov je			
		OD proizvodnje		Neposredni odhodki	
		din	razmerje	din	razmerje
Sečnja	Nh	289,66	100	236,58	81,7
Spravilo z IMT	Nh	462,54	100	511,17	110,5
Spravilo z zgibniki	Nh	988,97	100	1171,07	118,4
Obdelava na CMS	m ³	136,10	100	174,47	128,2

Iz tabele 4 vidimo, da je razlika med načinoma izračunov tem večja čim večja je razlika med deležem živega in minulega dela v vloženem delu in stroških.

Istoznačne, toda za približno polovico manjše kot pri vseh odhodkih, so razlike pri postavki »cene za kooperanta«. Najmanjše razlike, le nekaj %, pa so pri postavki »odškodnina za delo kooperanta«.

3. Diskusija

Razprava o umestnosti, primernosti, pravilnosti, prednostih in pomanjkljivostih posameznega od obravnavanih načinov (osnov) za razporejanje posrednih stroškov presega okvir naše študije. Taka razprava niti ni potrebna, saj je o tej problematiki že vse znano. Kljub temu pa velja opozoriti, da dasta dva teoretsko enako

utemeljena, enako korektna in uporabna načina med seboj do skoraj 30 % različne rezultate, kot je razvidno iz tabele 4.

Pojasniti pa je treba namen, smisel in upravičenost trojnih cen za isto opravilo.

Vsota vseh odhodkov zajema vse stroške in vloženo delo v okviru temeljne organizacije ter odhodke za kritje skupne in splošne porabe, razporejene enakomerno (po enakih ključih, v enakih deležih) na vse proizvodno delo (izdelke, usluge) v temeljni organizaciji. To je računsko in objektivno ugotovljena cena, v kateri ni nobene »politike«, špekulacije ali subjektivnosti, je korektna. Toda že pomislek, ali so posredni stroški res enaki za vse izdelke (dejavnosti) in kako je s posrednimi stroški, če nekoliko povečamo obseg posamezne dejavnosti, nam odpira vrsto vprašanj in daje mnogo odgovorov. Veliko teh vprašanj rešuje teorija mejnih stroškov, ki pa je v bistvu špekulativna, hkrati pa zelo uporabljiva za reševanje vsakovrstnih težav in je dober pripomoček za doseganje posameznih ciljev. Zato jo bomo uporabili tudi tu za pojasnitev naslednjih dveh cen.

Temeljna organizacija v gozdarstvu (tako TOK kot TOZD) ima običajno zagotovljeno kritje svojih posrednih ali splošnih stroškov obrata s planom. To je speljano na različne načine, kot so: skozi delež v skupnem prihodku, del skupnih stroškov v prodajnih cenah lesa in dnin pri gojitvenih delih, skozi »režijo« pri odkupnih cenah itd. TO običajno ne delajo uslug drugim, ali vsaj ne v večji meri. Zato običajno nimajo planiranega kritja posrednih stroškov (režije) iz prihodkov z opravljanjem uslug. Od tod sledi, da lahko opravljajo določena dela po ceni, ki krije le neposredne in sorazmerne odhodke, ne da bi pri tem utrpeli kakšno izgubo oziroma poslabšali uspeh svojega poslovanja. To velja celo v primeru, ko morajo za opravljanje takih del nabaviti nove stroje in zaposliti dodatne delavce. Velja vse do tedaj, ko zaradi novega (povečanega) dela začnejo naraščati posredni stroški, ki niso zajeti v kalkulacije. Ko pa TO lahko zaračuna višjo ceno za usluge, kot pa so neposredni in sorazmerni odhodki, si »ustvarja dobiček«, to je izboljšuje uspeh gospodarjenja. To »izboljševanje« je tem večje, kolikor večja je razlika med dejanskimi odhodki in ceno.

Vzrokov za opravljanje takih del brez »profita« je lahko veliko. Taki so npr.: zaposlitev delavcev in strojev, ko ni mogoče delati na lastnih deloviščih (npr. pozimi), zaposlitev odvečnih kapacitet, zagotovitev dela, ko je izpolnjen plan itd. Ti vzroki izhajajo iz narave našega dela in veljajo tako za TOZD kot TOK. Za TOK in s tem za našo skupnost pa je velik dodatni vzrok povečevanje količine pridobljenih sortimentov, povečanje blagovne proizvodnje, realizacija etatov itd. Zadostitev takim »vzrokom« pa posredno zagotavlja dobiček obema partnerjema in je opravičilo za delo pod takimi pogoji.

Kooperanti (lastniki gozdov) plačajo posredne stroške TOK z »režijo«, obračunano v ceni sortimentov. Zato lahko TOK opravlja usluge svojim članom (tudi drugim lastnikom gozdov) po cenah, ki krijejo le neposredne in sorazmerne odhodke. To so minimalne cene, pri katerih TO še ne poslabšuje svojega uspeha poslovanja. Odpovedala pa se je tudi izboljševanju uspeha gospodarjenja. Uspeh gospodarjenja pa se s takim načinom posredno lahko izboljša, če se tako realizira dodatne količine in obračuna »režija« pri cenah sortimentov. Primer take minimalne cene je prikazan v tabelah 2 in 3 kot »cena za kooperanta«.

Vse navedeno velja tudi za obračun uslug med TO in v primeru, ko delavci TOZD gozdarstva delajo uslugo lastniku gozda.

S »ceno za kooperanta« smo izračunali minimalno ceno, ki jo mora plačati lastnik gozda za opravljeno delo pri pridobivanju sortimentov v svojem gozdu TO, ki je to delo opravila. Zanima pa nas tudi za kakšno ceno lahko dela zasebnik s svojim strojem. To ceno smo prikazali v tabelah 2 in 3 kot »odškodnino

za delo kooperanta s strojem«. Ta cena naj bi veljala tako za delo v tujem gozdu zasebnikov kot za delo v TO v družbenih gozdovih.

Iz tabel 2 in 3 je razvidno, da so v tej ceni zajeti vsi neposredni odhodki in del sorazmernih posrednih odhodkov. V celoti so zajeti stroški regresov za hrano in dopust ter del stroškov (40 %) prevozov na delo in stroškov organizirane prehrane na delu. Vzrok za to je v dejstvu, da dobi na organiziranih deloviščih kooperant prevoze in malico, ki gredo v breme TO. Zato ne more biti povrnjenih teh izdatkov v celoti (100 %), temveč le toliko, kot jih dejansko ima. Pri tem je upoštevati, da se delež, ki mu gre v breme, lahko spreminja. Menimo, da je obračunani delež (40 %) nekako poprečje. Vsi drugi stroški nastajajo v TO, čeprav dela kooperant. Zato ni upravičen do njih.

Velja opozoriti, da je v našem primeru cena dela zasebnikov s svojimi stroji, izračunana iz podatkov o odhodkih za ta dela v TOZD. Vzrok za to je v dejstvu, da ne razpolagamo s podatki o stroških zasebnikov. Pri presoji upravičenosti cene moramo upoštevati nekaj elementov, kot so:

- odnos lastnika ali delavca do stroja,
- privatno iniciativo,
- motiviranost za delo,
- delo po dogovoru (pogodbi) zasebnika in delo delavca po delovnemu nalogu in še druge vplive.

Upoštevajoč te vplive je lahko cena dela zasebnikov objektivno nižja od prikazane v tabelah 2 ali 3, zlasti še, če gre za kooperante, ki jim pomagamo pri nabavi strojev in rezervnih delov in so tako oproščeni različnih davkov. Zato smatramo navedene zneske kot maksimalne cene dela zasebnikov.

V tabelah 2 in 3 so v kolonah »struktura« prikazana razmerja med različnimi cenami. Vidimo, da so cene za kooperante za okoli 25 do 30 % (od 18 do 36 %) nižje od polnih lastnih cen in da so odškodnine nižje za okoli 35 do 40 % (od 30 do 48 %). Razlike so velike. Vredno jih je upoštevati in porabljati.

Obravnava nam je odkrila velik razpon cen. Razpon nastaja zaradi načina izračunavanja (razporejanja posrednih odhodkov) in pa zaradi »politike« cen. Ugotovili smo, da je pravilna (uporabna, pravična, korektna, sprejemljiva) tako najvišja kot najnižja izračunana in prikazana cena. Jasno je, da so take tudi vse cene med tema skrajnostima. Tako imamo neskončno cen za enako opravilo, ki so vse pravilne, vendar ne enako uporabne in ustrezne zastavljenemu cilju. Ta je v vsakem primeru in vsakem času drugačna. V tem smislu je od vseh možnih cen pravilna le tista, ki zagotavlja dosego cilja. Ta cilj pa je lahko zelo različen, od maksimalnega direktnega finančnega učinka (najvišja cena), podpiranja kmeta in preprečevanja razseljevanja, do iskanja možnosti čimveč opravljenega dela (najnižja cena), ki pa lahko posredno (prek količine in tovrstnih učinkov) privede do najboljšega poslovnega uspeha. Vidimo, da je možnosti veliko. S tem je dan pester in učinkovit instrumentarij za dožek ciljev. Pogoj je, da postavimo cilje in upoštevamo trezno presojo.

Na koncu moramo opredeliti še odnos cene in količine opravljenega dela za to ceno. Do sedaj smo obravnavali le cene dela za časovno enoto, razen za opravilo na CMS. Zato še nič ne vemo o cenah za opravljeno delo. To izračunamo z različnimi normativi dela za določene prilike.

Tudi tu so »politike« zelo različne, zlasti tam, kjer predpisi omejujejo ceno. V splošnem lahko trdimo, da nizkim cenam ustrezajo nizke norme in obratno. Tako je cena dejansko opravljenega dela bolj izravnana. Postojnčani smo znani po visokih cenah. Mi pa pravimo, da za te cene tudi veliko naredimo. Da bi to lahko presodili, bom prikazal, kakšne bi bile cene po prejšnjih kalkulacijah za

enoto (m³) opravljenega dela za poprečno dosežene učinke pri GG Postojna. Podane so v tabeli 5.

Tabela 5. Poprečne cene za 1 m³ pri posameznih opravilih in načinih izračunov cen

Način razporeditve posrednih odhodkov	Opravilo	Vrsta cene		
		Polna lastna	Za kooperanta	Za delo s svojim strojem
		din/m ³		
Po OD proizvodnje	Sečnja in izdelava	208,39	133,58	107,53
	Spravilo z IMT-558	209,29	157,18	138,97
	Spravilo z zgibnikom	225,66	176,24	159,09
	Obdelava na CMS	136,30	111,43	–
Po neposrednih odhodkih proizvodnje	Sečnja in izdelava	170,20	121,01	103,82
	Spravilo z IMT-558	231,30	164,45	141,09
	Spravilo z zgibnikom	267,22	189,99	163,00
	Obdelava na CMS	174,47	124,03	–

4. Zaključek

Iz razprave lahko zaključimo naslednje:

1. Gozdarstvo dela na velikih površinah, velikih razdaljah in ob majhnih koncentracijah dela. Zato je smotno, da čimveč del, najbolje pa kar vsa, opravijo na enem prostoru isti ljudje ali vsaj ista TO. Izvajanje tega načela pri sedanji organiziranosti gozdarstva je možno le z opravljanjem medsebojnih uslug (storitev) med TOZD, TOK in zasebniki, ki s svojim orodjem ali stroji delajo v gozdu.

2. Medsebojne usluge (storitve) obračunavamo po cenikih in merilih, ki so določena v samoupravnih aktih delovnih organizacij.

3. Tehnika kalkuliranja cen v zvezi z načinom razporejanja posrednih stroškov, še bolj pa razmislek o višini posrednih stroškov, ki jih vkaikuliramo v posamezno ceno, nam omogoča, da korektno izračunamo in sprejmemo cene v razmeroma širokih okvirih (30 do 40 % od polne lastne cene).

4. Razmeroma širok okvir možnosti pri ceni nam omogoča, da na samoupravni osnovi sprejmemo pravično, za vse sprejemljivo ceno. Pravilna in edina sprejemljiva je cena, ki zagotavlja doseganje postavljenih ciljev gospodarjenja.

VARSTVO PRI DELU V ZASEBNIH GOZDOVIH

Pavle K u m e r (Celje)*

K u m e r, P.: Varstvo pri delu v zasebnih gozdovih. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, str. 69—74. V slovenščini.

Prispevek obravnava potrebo po zagotavljanju socialne varnosti kmetov-gozdskih posestnikov in v njenem obsegu tudi uveljavljanje varstva pri delu v gozdni proizvodnji zasebnih gozdov. Pri tem ugotavljamo, da ni nobene formalne ovire, obslajajo pa velike organizacijske težave pri omogočanju varnega dela na osnovi združevanja dela in sredstev v temeljnih organizacijah kooperantov.

K u m e r, P.: Work protection in private forests. Gozdarski vestnik, 39, 1981, 2, pag. 69—74. In Slovene.

The article deals with the necessity of social security of the farmers-forest owners as well as, with the included realization of work protection in private forestry. There exists no formal juridical obstacles but essential organization difficulties on the way to the safe work based on the association of work and financial means in the basic cooperative organizations.

Današnja stopnja družbenega razvoja priznava, da mora biti socialna varnost zagotovljena vsem delovnim ljudem v enakem obsegu. Osnova za zagotovitev socialne varnosti je združevanje dela, v primeru zasebne lastnine pa tudi združevanje sredstev in v kmetijstvu še združevanje zemlje. Ta spoznanja nedvomno narekujejo tudi oblikovanje odnosa do ureditve vprašanj socialne varnosti kmetov-gozdskih posestnikov, še posebej tistih, ki združujejo svoje delo in sredstva v gozdarskih temeljnih organizacijah kooperantov (TOK). Pri tem je potrebno poudariti, da ni tako pomembna formalna oblika tega združevanja ali statusno opredeljevanje kmetov-gozdskih posestnikov, (član TOK, gozdarski kooperant, proizvodni kooperant), ampak je nedvomno bolj pomembno dejstvo, da se vključujejo v gozdno proizvodnjo, kjer pomagajo pri ustvarjanju dohodka TOK.

V obseg zagotavljanja socialne varnosti kmetom-gozdnim posestnikom nedvomno sodi tudi zagotavljanje varstva pri delu, kadar se le-ti vključujejo v gozdarsko blagovno proizvodnjo. Varstvo pri delu moramo tudi v takem primeru pojmovati kompleksno, tako kakor ga danes opredeljuje naša zakonodaja in poudarja sodobna strokovna znanost. Zavedati pa se moramo, da obstajajo pri uveljavljanju varstva pri delu v proizvodnji v zasebnih gozdovih posebni pogoji in zahteve, ki jih ni mogoče zanikati.

Spomnimo se, da obsega kompleksno varstvo pri delu področje tehničnega, zdravstvenega, socialnega, pravnega varstva in še varstveno vzgojo. V gozdni proizvodnji družbenih gozdov so ta spoznanja našla vso veljavo in načela kompleksnega varstva se v celoti priznavajo, če ne že uveljavljajo.

V gozdarski proizvodnji v zasebnih gozdovih so nevarnosti za poškodbe in zdravstvene okvare podobne, če ne že povsem enake, kakor so v proizvodnji v družbenih gozdovih. Ta spoznanja narekujejo tudi potrebo in zahtevo po analognem varstvu pri delu.

Načela in spoznanja, do katerih smo prišli po desetletjih dela v družbeni proizvodnji pri zagotavljanju varstva pri delu, naj bi prišla do polne veljave tudi

* P. K., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Celje, Ljubljanska cesta 13, 63000 Celje, YU

v zasebni-kooperantski gozdni proizvodnji. Naše reševanje problemov varstva pri delu v gozdarski proizvodnji v zasebnih gozdovih ne sme biti formalističen ali celo špekulativen, ampak ustvarjalen, v določenem smislu tudi racionalen, postopen in selektiven.

Zakonski predpisi omogočajo zagotavljanje varstva pri delu

Danes se pogosto sprašujemo, kako je s formalno-zakonsko opredeljenim varstvom pri delu v gozdni proizvodnji v zasebnem gozdu. Pri tem si lahko pomagamo z navedbo določil zakona o združenem delu. Ta v svojem 43. členu pravi: »Delavci v organizaciji združenega dela (OZD = TOK) in njeni organi morajo organizirati opravljanje dejavnosti organizacije tako, da je zagotovljena varnost pri delu in izvajati potrebne ukrepe za varstvo pri delu in za varstvo delovnega okolja.«

Če to določilo povežemo še z določbo člena 31, ki pravi: »Kmetje lahko združujejo svoje delo, zemljišča in delovna sredstva oz. druga sredstva, ki so v njihovi lastnini . . . itd. Kmet in člani njegovega gospodinjstva, ki se ukvarjajo s kmetovanjem imajo na podlagi svojega dela v načelu enak položaj in v osnovi enake pravice in obveznosti, kot jih imajo delavci v združenem delu z družbenimi sredstvi«. Potem lahko ugotovimo, da se ta določila nedvomno nanašajo tudi na varstvo pri delu.

Če omenimo še določbe Zakona o združevanju kmetov, ki posegajo na področje socialne varnosti, potem lahko ugotovimo: »Kmetje se združujejo prostovoljno na podlagi svojih lastnih in skupnih gospodarskih ter drugih koristi po načelu enakopravnosti, vzajemnosti in skupne odgovornosti.«

Pri tem je pomembno vedeti, da ni sporno, kakšna je osnova (sporazum, pogodba) za status kmeta-gozdnega kooperanta, temveč ali temeljna organizacija kooperantov posluje; v tem primeru mora imeti evidentno število kooperantov (volilna pravica), ki so definirani.

Temeljna organizacija kooperantov ima v načelu položaj, pravice, obveznosti in odgovornosti temeljne organizacije združenega dela.

Zakon o varstvu pri delu (Uradni list SRS št. 32/74) je pri tem še bolj določen, ko v 2. členu definira pojem tega varstva pri delu: »Varno delovno okolje in varne delovne razmere po tem zakonu se ustvarjajo s tehničnimi, zdravstvenimi, socialnimi, vzgojnimi, pravnimi in drugimi ukrepi, s katerimi se preprečujejo in odpravljajo vzroki zaradi katerih lahko pride do poškodb ali zdravstvenih okvar delavcev.

Šteje se, da so varno delovno okolje in varne delovne razmere zagotovljene, če delavec ob normalni pazljivosti ter strokovni in delovni sposobnosti lahko opravlja svoje delo, ne da bi pri tem prišlo do telesnih poškodb ali zdravstvenih okvar.«

Pomislek, da zgoraj navedeno besedilo velja samo za delavce, negira citirani zakon v 3. členu, kjer pravi: »Varstvo pri delu uživajo osebe, ki so si pridobile lastnost delavca v združenem delu in osebe, ki so kakorkoli na delu pri pravnih ali fizičnih osebah.

Varstvo pri delu uživajo tudi osebe, ki so na šolanju, oziroma strokovnem usposabljanju, dokler so na praktičnem delu v šolskih in drugih delavnicah, osebe, ki delajo v delovnih akcijah organiziranih v splošno korist, osebe, ki prestajajo kazen, dokler so zaposlene v delavnicah ali deloviščih ter druge osebe, ki so zavarovane za nesrečo pri delu in za poklicno bolezen.«

Bilo bi prav čudno, če bi ne našli tudi možnosti za zagotovitev varstva pri delu vsem zaposlenim v zasebnih gozdovih.

V gozdni proizvodnji v zasebnih gozdovih poznamo celo vrsto različnih oblik zaposlovanja. Med njimi so nekatere tudi pollegalne, če ne že povsem v nasprotju z zakonskimi predpisi. Najbolj pogosta oblika zaposlovanja je, da lastnik gozda, bodisi kmet ali nekmet, vsa dela v svojem gozdu opravi sam. Potem pride do veljave, ko pri tem delu lastnik najame v pomoč druge delavce, ki morda že imajo status delovnega razmerja kod drugod. Nadaljnja oblika je, da zaupa lastnik ta dela v opravljanje drugim najetim delavcem, sam pa delo samo nadzira, in končno, da se za ta dela dogovori v celoti ali delno z gozdarskim obratom; opravijo jih redno zaposleni delavci pri tem obratu. Pri vseh teh vrstah delavcev seveda pride do veljave tudi značaj proizvodnje. Proizvodi so lahko namenjeni samo za lastne potrebe ali so delno namenjeni za lastne potrebe, delno pa za prodajo, redkeje pa so proizvodi namenjeni samo za prodajo. Pestrost teh različnih oblik seveda pogojuje tudi pravne odnose v zagotavljanju varstva pri delu odnosno socialne varnosti pri tem delu zaposlenih. V nekaterih oblikah je ta vprašljiva, v nekaterih pa konkretna oblika celo izključuje lastnika gozda. Tako ga odvrča od osnovnega cilja: z združevanjem dela in sredstev zagotoviti kmetu lastniku gozda enako socialno varnost, kakršno imajo delavci v družbeni proizvodnji.

Tudi razmeram v drugih dejavnostih je bila namenjena sprememba zakona o varstvu pri delu (objavljena v Uradnem listu SRS št. 16/80). Vsebina in namen spremembe in dopolnitve zakona o varstvu pri delu določno posegata na področje kooperantskih odnosov. Predvidena je še izdaja pravilnika in navodil, kar vse bo spreminjalo varstvo pri delu s pomočjo vodenja evidence, prijav in poročil. Skladno s tem naj bo urejena tudi evidenca in prijava o sklenjenih kooperantskih pogodbah. Ta naj vsebuje podatke, ki so potrebni za popolno in uspešno inšpekcijo, nadzorstvo in ukrepanje proti izkoriščanju delovne sile zasebnih delodajalcev.

Pripomnimo naj, da se vsa dopolnjena zakonska določila nanašajo na zasebnega delodajalca, kar je lahko tudi kmet-gozdni posestnik, kadar zaposluje druge delavce. V tem primeru pa lahko obveznosti zadenejo tudi organizacijo združenega dela. Pri razlagi si pomagajmo z besedilom dopolnitve zakona VD, ki (v 17. členu) pravi:

»Če na delovišču iz prejšnjega odstavka delajo tudi delavci zasebnih delodajalcev je organizacija združenega dela dolžna v pisni dogovor vključiti tudi varstvo pri delu teh delavcev in dolžnosti takih zasebnih delodajalcev.«

V nekaterih primerih je lahko pomembno tudi naslednje dopolnilo (22. člen):

»OZD, ki na podlagi sklenjene pogodbe o kooperaciji odda zasebnemu delodajalcu posamezna dela, mora pred pričetkom izvajanja dela o vsakem takem delu pisмено obvestiti pristojni organ inšpekcije dela ter prijavit pristojnemu organu javne varnosti nesrečo pri delu (iz drugega odstavka tega člena) tudi v primeru, če gre za delavca zaposlenega pri zasebnem delodajalcu.«

Ugotovimo lahko, da ni pravnih ovir, ki bi preprečevale ureditev varstva pri delu za gozdarske kooperante. Oviro prav pogosto predstavlja mnenje, da temeljna organizacija kooperantov ni dolžna zagotavljati varstva pri delu tudi gozdarskim kooperantom. Takšna mnenja so nedvomno špekulantska. Izhajajo iz preteklih razmer in odnosov do kmetov in drugih posestnikov gozda in pa seveda iz preozkega pojmovanja varstva pri delu. Danes, ko je na eni strani izoblikovan status člana temeljne organizacije kooperantov odnosno gozdarskega kooperanta, katerega cilj je tudi socialna varnost kmetov, na drugi strani pa uveljavljeno kompleksno varstvo pri delu, ki vključuje ne samo tehnično področje, ampak

še vrsto drugih področij (zdravstvo, socialno, družbeno, pravno), je seveda vsakršno špekuliranje o tem, ali mora biti varno delo zagotovljeno tudi v gozdarski proizvodnji v zasebnih gozdovih ali ne, neosnovano.

Zagotovitev varstva pri delu je predvsem problem organizacije dela

Zagotavljanje varstva pri delu v gozdni proizvodnji v zasebnem gozdu je predvsem problem organizacije dela, ponekod morda tudi problem usposobljenosti strokovnih kadrov in samoupravne urejenosti temeljne organizacije kooperantov.

Stanje v gozdni proizvodnji zasebnega sektorja ima še v veliki meri neorganiziran značaj. Ni urejeno redno usposabljanje za delo, delo ni vedno načrtovano in organizirano, ne kontrolirajo in ne spremljajo učinka dela. Delo v gozdu je torej še močno stihijsko in prepuščeno zgolj lastniku gozda. Takšno stanje pogojujejo na eni strani enostranski interesi kmetov-lastnikov gozdov, po drugi pa dovoljujejo strokovnemu gozdarskemu osebju dostikrat nestrokovno in neučinkovito delo.

Dokler bo takšno stanje družba dopuščala, toliko časa seveda ne bo v zasebni gozdni proizvodnji organiziranega dela, s tem tudi ne odgovornega dela in ne organiziranega varnega dela. Spoprijeti se s takim stanjem pomeni napraviti odločen korak naprej v uveljavljanju smotrno organiziranega dela v zasebnem gozdarstvu. To pa je nedvomno pogojeno s širšim družbenim procesom in s široko vsestransko aktivnostjo v gozdarstvu zasebnega sektorja. Kakorkoli bomo uveljavljali varstvo pri delu v zasebni in kooperantski proizvodnji, bomo morali najprej premagati vrsto preprek, ki so normalen spremljajoč pojav uveljavljanju celovitega varstva pri delu. Predvsem menim, da bomo na tem področju napredovali takrat, ko bomo varstvo pri delu uveljavljali načrtno, sistematično, postopno in preudarno.

Postopno uveljavljanje varstva pri delu bo seveda odvisno od dozorevanja razmer na že omenjenih področjih kompleksnega varstva pri delu in tudi od splošnih razmer socialne varnosti v naši družbi. Narobe bo, če bodo morali to postopnost pri konkretnem urejanju razmer varstva pri delu vzpodbujati zgolj inšpekcijski ukrepi in sodne odločbe. Temu se bo možno izogniti z dobro zastavljenim delom v temeljni organizaciji kooperantov in gozdnogospodarskih organizacijah.

Postopnost pomeni, da bomo izbrali vrstni red nalog tako, da se bodo medsebojno dopolnjevale in s tem večale obseg varstva pri delu.

Pri tem ni brez pomena poudariti potrebe uveljavljanja varstva pri delu na samoupravni osnovi, kar sicer samo po sebi sodi v kompleksnost varstva pri delu.

Pod načrtnost razumemo, da bomo varstvo pri delu tudi na tem področju vključevali v regularne priprave in načrtovanje proizvodnje kot sestavni del tega načrtovanja, tako srednjeročnega kakor tudi kratkoročnega.

Za izvedbo nalog moramo imeti opredeljen sistem in metodo dela (program!).

Preudarnost pa pomeni, da ne bomo nalog slepo uvajali in izvajali, ampak da bomo napravili izbor po stvarnih potrebah. Tu seveda ne mislimo na kakršnokoli odstopanje od zahtev. Vendar pa moramo upoštevati dejansko stanje. Na primer: za gozdnega posestnika-kooperanta, ki samo nekaj dni v letu opravlja delo pri sečnji in izdelavi, ni nujno, da uporablja kompletno varstveno opremo proti ropotu in vibracijam. Narobe pa bo, če bomo tolerirali opuščanje uporabe takšnih sredstev, ki imajo značaj preprečevanja trenutne nesreče (čelada, obleka, obutev in podobno).

Foto Igor Smolej

Pravilnik o varstvu pri delu definira posebne varstvene ukrepe, ki veljajo za zahtevnejša dela v gozdarstvu (podiranje drevja, izdelava gozdnih sortimentov, spravilo itd.).

Vsa ta dela se pojavljajo tudi v gozdarski proizvodnji v zasebnem gozdu. Torej ni nobenega razloga, da ne bi izvajali tudi posebnih varstvenih ukrepov.

Zaključek

V gozdni proizvodnji v zasebnih gozdovih, kjer teče blagovna proizvodnja na osnovi združevanja dela in sredstev, obstajajo pogoji za zagotavljanje socialne varnosti kmetov-lastnikov gozdov. Ti se v proizvodnjo vključujejo kot člani odnosno kooperanti temeljnih organizacij kooperantov v okviru gozdnogospodarskih organizacij.

V obseg te socialne varnosti sodi tudi zagotavljanje kompleksnega varstva pri delu v gozdni proizvodnji zasebnega gozda. Ni nobene zakonske ovire, da takega varnega dela ne bi mogli zagotoviti, obstajajo pa zakonske določbe, ki obvezujejo organizacije združenega dela in vodstva teh organizacij, da v konkretnih razmerah zagotovijo varno delo tudi v gozdarski proizvodnji v zasebnih gozdovih.

Razmere v gozdni proizvodnji v zasebnih gozdovih so še vedno v pretežni meri neurejene in je vse prepuščeno zgolj iniciativi lastnika gozda. Raznolika problematika tega stanja pa otežuje enoten pristop in obravnavanje. Torej je urejanje varstva pri delu tudi na tem področju predvsem problem organizacije dela, načrtovanja in priprave dela ter kontrole dela. Izkušnje, ki so pridobljene pri urejanju varstva pri delu v gozdarski proizvodnji v družbenih gozdovih, so lahko učinkovit pripomoček za urejanje tega stanja v zasebnih gozdovih.

Pri tem moramo vedeti, da je uveljavljanje kompleksnega varstva pri delu dolgoročna naloga. Uvajati jo moramo načrtno, metodično in sistematično.

Nikakor ne smemo čakati in dovoliti, da nas bodo k uveljavljanju in poglobljanju varstva pri delu v zasebnih gozdovih prisilile nesreče in pa sodna praksa.

Varstvo pri delu moramo uveljavljati kot sestavni del sodobne in organizirane proizvodnje v zasebnih gozdovih, ki mora imeti učinek v socialnem in ekonomskem položaju gozdnega posestnika-kooperanta.

Literatura

1. *I. Svaiger*: Varstvo pri delu v teoriji in praksi, Ljubljana 1972.
2. Zakon o združenem delu (Uradni list SFRJ 53/76).
3. Zakon o združevanju kmetov (Uradni list SRS 1/79).
4. Zakon o varstvu pri delu (Uradni list SRS 32/74) in dopolnitev (Uradni list SRS 16/80).
5. Pravilnik o varstvu pri delu v gozdarstvu (Uradni list SRS 15/79).

NAMESTO PRISPEVKA, KI JE OSTAL V UREDNIKOVEM PREDALU

5. in 6. november lani je bilo najhuje. Žled, ki je zadnje čase že kar redna nadlega naših gozdov, je uničujoče klestil po brkinških gozdovih, torej po predelih, ki so v biološkem, ekološkem, gozdnoproduktivnem pa tudi socialnem smislu izredno občutljivi.

Prispevek, ki je ostal v predalu je kritično, celo zelo kritično ocenjeval našo strokovno reakcijo in angažiranje ob tej katastrofi; pa ni ostal neobjavljen zaradi kritičnosti, temveč zaradi tehnično-uredniške »nepravočasnosti«. Njegove resnice niso postale neresnice nasprotno, dobile so nove opredelitve, ki žal še vedno obremenjujejo naše družbeno in strokovno ravnanje ob tej naravni katastrofi. Poglejmo za kaj gre. Žled, ki je nastal lani 5. in 6. novembra, je povzročil v Brkinih, ekološko in socialno najbolj občutljivem delu Slovenije (krasli) za zdaj še ne ugotovljeno, vsekakor pa v nekaterih vidikih neprecenljivo škodo.

Po dveh ali treh mesecih še vedno ne poznamo najosnovnejših elementov te škode, površine poškodovanih in uničenih gozdov in količine polomljenega lesa, razen grobih ocen, ki jim pa še vedno dodajamo možni pogrešek do 30% (12.000 ha poškodovanih in uničenih gozdov in 1.000.000 m³ polomljene lesne mase). Pri tem pa imamo tudi pri nas razvite moderne fotogrametrične postopke, s katerimi bi lahko v kratkem času zadosti natančno ugotovili površine, količine in drevesne vrste.

Pokazalo se je, da kljub navidezni homogeni organizaciji gozdarske službe v Sloveniji, le-ta v tem slučaju ni delovala homogeno. Če v Splošnem združenju za gozdarstvo Slovenije ne bi člani (gozdna gospodarstva) sprožili akcije za pomoč Brkinom, bi akcija pomoči in sanacije verjetno še vedno ne stekla.

Delovna organizacija, ki deluje na prizadetem območju je materialno, organizacijsko in kadrovsko prešibka, da bi lahko sama učinkovito opravljala zahtevne naloge ogozditve (ne le ozelenitve!) kraškega območja, strokovno usklajevala labilna ekološka razmerja, kaj šele, da bi bila kos takšnim dogodkom; ko bi morala učinkovito pomagati tudi širša družbena skupnost in ostalo gozdarstvo.

Sredi tega območja stoji tovarna (Ilirska Bistrica), ki uporablja prav takšno surovino, kakršne je po žledu dovolj. Tovarna pa se v tem času otepa s pomanjkanjem lesa. Namesto, da rogovili po komitejih in grozi s prekinitvijo dela, bi se lahko koristno vključila v sanacijska prizadevanja, s čimer bi lahko vgradila v gozdarstvo tega območja svoje dolgoročne interese, tako kot to uspešno poskuša Tovarna celuloze Đuro Salaj iz Krškega.

In končno, gozdarji smo ob tej naravni katastrofi, ki ji razsežnosti še ne vidimo, vsekakor pa so dolgoročneje in bolj črne od posledic nekaterih potresov zadnjega obdobja v Sloveniji, ostali v popolnem »black outu«. Verjetno prepričani kot ostala laična javnost, da »se bo že obrastlo«, molčimo, opazujemo in niti ne komentiramo. (Po žepni anketi našega uredništva tričetrt Slovencev o žledu v Brkinih in drugod sploh nič ne ve!). Naša naloga je, da ob takšnih dogodkih s posebno akcijo aktiviramo vse upravne in samoupravne ravni naše skupnosti, kakor tudi vso javnost, saj gre vendar za dosti več kot za običajen pojav v gozdnem gospodarstvu. Naše potrebe, da smo v javnosti prisotni, da z javnostjo sodelujemo in jo v naše delo vključujemo, so več kot na dlani!

Marko Kmecl

MIGRACIJA DELAVCEV IN »BEG MOŽGANOV«

Migracija delavcev postaja mednarodni problem, ki ga je vse bolj potrebno reševati skupno. Stališče, da ta problem zadeva tako razvite kot nerazvite države, je še posebej kategorično v primeru, ko gre za tako imenovani beg možganov. Z odhodom svojih strokovnjakov, v katere so vložile veliko sredstev, izgubljajo države v razvoju pogonsko silo, ki bi pospešila njihov razvoj. Na drugi strani pa se s tem povečuje bogastvo razvitih, ki niso za te strokovnjake prispevale ničesar. To je vsekakor eden od absurdov sodobnega sveta. Odgovori na vprašanje, kako ta absurd odpraviti, se šele zdaj oblikujejo. Nekaj jih lahko najdemo v decembrski številki biltena Worldwatch Inštituta v Washingtonu ter biltenih News Release in Feature Centra za gospodarski in družbeni razvoj Združenih narodov.

Okoli 20 milijonov delavcev je danes v svetu zaposlenih zunaj svojih držav, kar predstavlja eno glavnih značilnosti globalnega ekonomskega sistema. Dejstvo, da nekatere države v razvoju izvažajo tudi tretjino svoje delovne sile, medtem ko je v drugih razvitih državah, več kot polovica delavcev priseljenih, daje prav tistim, ki menijo, da tega problema ne more reševati vsaka država zase.

Odpraviti vzroke

Kathleen Newland, ki raziskuje probleme migracije, poudarja, da se nobena od držav ne more obnašati do migracije delavcev le kot do problema nezaposlenosti ali problema ravnotežja v plačilni bilanci.

Problema migracije ni mogoče reševati s pravnimi in fizičnimi preprekami, s katerimi bi preprečili gibanje delavcev iz ene države v drugo. Edini pravilni način je odpravljanje vzrokov za migracijo. To pa ni le odpravljanje revščine in odpiranje novih delovnih mest, temveč tudi možnosti za ustvarjalno delo, kadar gre za strokovne kadre, ki so tudi edini sposobni, da »potegnejo« razvoj kake države. Čeprav se zdi, da gre danes več pozornosti politični emigraciji, so ekonomski razlogi vendarle glavni motiv preseljevanja. Četrtnina delavcev Venezuele so tujci, večinoma iz Kolumbije. Ljudje iz Malija, Gvineje in Zgornje Volte se zaposlujejo v Gani, Senegalu in Slonokoščeni obali. Razvite zahodnoevropske države, države Severne Amerike in Bližnjega vzhoda kot magnet privlačijo delavce ne le sosednjih, temveč tudi oddaljenih držav. Za revne države emigracija ni blagoslov, kot to nekateri mislijo — zaradi zmanjšanja nezaposlenosti in priliva deviz v teh državah. Te države imajo prav tako potrebe po strokovnih kadrih, ki bi pripomogli, da bi dosegle svojo ekonomsko neodvisnost. Kathleen Newland navaja primer Pakistana, ki je od l. 1973 do 1978 zmanjšal nezaposlenost na zanemarljivo nizko stopnjo, zato pa je izgubil 50 do 75 % šolanega medicinskega osebja, tudi najboljše strokovnjake.

Beg možganov lahko povzroči nazadovanje in celo ohromitev posameznih gospodarskih panog, pa če so še tako napredne. Migracija delavcev na Filipinih je povzročila pravo pomanjkanje kadrov v posameznih panogah, kar je negativno vplivalo na razvoj v tej državi. Dejstvo pa je, da je 8 milijard dolarjev, kolikor so znašale denarne pošiljke delavcev-emigrantov v l. 1975, predstavljalo eno glavnih virov zunanjetrgovinskega uvoza držav v razvoju in da je bila s temi sredstvi izravnana plačilna bilanca v mnogih državah. Nekatere države so postale preveč odvisne od teh dohodkov, kot na primer Turčija, ki je l. 1974 tretjino svojega uvoza plačala s temi sredstvi. Ko so l. 1976 in 1977 dohodki padli za 60 %, l. 1978 pa na 23 % nekdanje vrednosti, je Turčija zašla v ekonomsko krizo.

V 70 letih so delavci iz držav v razvoju povečali letno od 25 % do 50 % število zdravnikov, 15 % do 25 % inženirjev in 20 % znanstvenikov v ZDA. V vseh teh primerih so ZDA dobile že izučene strokovnjake, ne da bi kaj plačale za njihovo šolanje. Stroške šolanja so nosile revne države, iz katerih so se odsejili.

Na drugi strani so delavci emigranti prispevali svoj delež pri ekonomski rasti države, v kateri so se zaposlili. Opazimo pa lahko tudi negativni učinek, ki spremlja migracijske procese, veliko odvisnost posameznih gospodarskih sektorjev v razvitih državah od tuje delovne sile: v poljedelstvu, gradbeništvu in storitvenih dejavnostih. Hkrati so tuji delavci v teh državah vse manj zaželeni, ker jih domači delavci krivijo za vse večjo nezaposlenost.

Medsebojna odvisnost

Po neki študiji Konference Združenih narodov za trgovino in razvoj (UNKTAD), bi pri proučevanju problema migracije morali upoštevati dve vrsti faktorjev: tiste, ki povzročajo, da delavci zapuščajo svoje domove in odhajajo na tuje, in druge, ki se nanašajo na privlačnost tuje države za delovno silo. Ob proučevanju obeh vrst vzrokov za migracijo se je jasno pokazala velika medsebojna gospodarska odvisnost med državami, pri čemer je neenak razvoj razvitih držav in držav v razvoju osnovni vzrok za različnost interesov. Po mišljenju nekaterih se v razpravi o begu možganov jasno kažejo dve vprašanji: prvo se nanaša na kompenzacijo razvitih držav tistim nerazvitim, iz katerih prihajajo strokovnjaki, drugo pa na dobiček, ki ga v razvitih državah ustvarjajo priseljeni strokovnjaki. Razpravlja se o možnosti, da bi del tega dobička dobile države, iz katerih so strokovnjaki prišli. V zvezi s tem je prišlo do zanimivih predlogov, ki pa še niso povsem izoblikovani. Dohodke »direktnega obdavčenja« najboljših razvitih držav bi uporabili za razvojne programe v revnih državah. To bi lahko dosegli z neposrednimi prispevki razvitih držav, ali pa prek posebnega fonda. Glede na številne značilnosti posameznih držav v razvoju bi določali, kolikšna sredstva dobijo s tega fonda. Ameriški sistem takš narekuje druge načine kompenzacije. Globalni davčni sistem bi zajel tudi dodatno takso na strokovne delavce emigrante, sredstva, ki bi jih tako dobili, pa bi uporabili za razvojne programe nerazvitih. S temi in drugimi predlogi bi zmanjšali razlike med revnimi in bogatimi, pri čemer bo OZN imela vsekakor veliko vlogo.

Po Raziskovalcu 10, 9--8

UDK 634.0.907.1:634.0.187

KAKO OHRANITI »PLJUČA SVETA«?

Plan za zaščito gozdov, predvsem gozdov v tropskih predelih, kjer je pustošenje največje, bi lahko imenovali tudi plan za obstanek človeka. Ta plan je bil izdelan v okviru Programa Združenih narodov za zaščito okolja (UNEP), Svetovnega fonda za zaščito flore in faune (WWF) in Mednarodne zveze za zaščito narave in naravnih bogastev (IUCN).

Čeprav ne živimo več v gozdu, brez njega ne moremo živeti, kajti gozd ustvarja nujno potreben kisik, brez katerega ne bi mogli živeti. Strokovnjaki so izračunali, da so največji in najbolj dragoceni gozdovi, tisti v tropskem pasu, takorekoč v zadnjih zdihljajih. Če se bo pustošenje teh gozdov nadaljevalo v dosedanjem tempu, bodo izdržali kvečjemu do leta 2065. Če hoče človek ohraniti sebe, bo moral poskrbeti za te gozdove. Ukrepi, ki jih tri zgoraj navedene mednarodne organizacije predlagajo, so odvisni od okolja, ker se tropski gozdovi

med seboj zelo razlikujejo in ker stopnja ogroženosti ni povsod enaka. Svetovna strategija za ohranitev gozdov mora biti povezana z nacionalnimi programi, izdelanimi na osnovi splošnih in posameznih problemov.

Tropski gozdovi

Tropski gozdovi so pomemben faktor obnavljanja življenja, ker so pravi rezervar genetske različnosti vrst, omogočajo nenehno preskrbo z lesom, regeneracijo tal in zaščito pred erozijo, poplavami in nabiranjem blata v spodnjem toku reke. Ti gozdovi vplivajo na različnost klimatskih razmer, sodobnemu človeku pa so pravo zatočišče za počitek.

Za razliko od gozdov v zmernem pasu, kjer se še ohranja nekakšno ravnotežje med rastjo in posekom, so tropski gozdovi izpostavljeni pravemu pustošenju. To je posledica kolonialnega in nekolonialnega izkoriščanja teh gozdov, pri čemer imajo svojo vlogo transnacionalne družbe, neplansko naseljevanje in gradnje, kot tudi sekanje gozdov, da bi pridobili kmetijske površine. Tako izgine letno okoli 110 tisoč km² gozdov. Če se bo ta tempo nadaljeval, bodo v 85 letih izginili gozdovi Amazonije, pragozdovi tropske Afrike in azijske džungle.

Po dosedanjih podatkih so najbolj ogroženi gozdovi v zahodni in vzhodni Afriki, v južni in jugovzhodni Aziji, centralni Ameriki in Mehiki ter v nekaterih predelih Južne Amerike. Da bi te gozdove rešili, predlagajo strokovnjaki, naj bi jih spremenili v narodne parke, če to ni povsod mogoče, pa je treba zaščititi vsaj tiste gozdne predele, kjer živi največ genetskih vrst. Razen tega bi bilo treba ustanoviti plantaže, kjer bi gozdove načrtno izkoriščali.

V Afriki bi bilo najbolj potrebno zaščititi gozdove na Madagaskarju, v Etiopiji in v gorah vzhodne Afrike kot tudi v Slonokoščeni obali. Z določitvijo zaščitenih gozdnih predelov bi omogočili ohranjanje gozdnih vrst, kar pomeni tudi preselitev ljudi s teh področij in graditev naselij drugje. Razvoj vasi in gradnja vaških in drugih naselij bi morala biti povezana s programom zaščite teh con.

Podobni ukrepi bi bili potrebni tudi v Aziji.

V Ameriki bi bilo treba zaščititi najprej amazonske gozdove, gozdove v Kolumbiji in Ekvadorju, kot tudi obalni pas in jugozahodni del Brazilije.

Zaščita suhih področij

Suha področja, kjer je dež prava redkost, izhlapevanje pa močno, predstavljajo tretjino zemeljske površine. Celó če bi posebej skrbeli za ta področja, obstaja nevarnost, da se spremenijo v puščave, in tako ne bodo več primerna za kmetijstvo in živinorejo. Ta »puščavska nevarnost« grozi že 630 milijonom ljudi, ki žive na teh področjih. 78 milijonov ljudi že neposredno trpi zaradi suš, ker ne morejo več pridelati hrane. Področja, ki se že zdaj spreminjajo v puščavo, obsegajo 20 milijonov kvadratnih kilometrov, kar je na primer dvakratna površina Kanade.

Človek s svojim brezskrbnim obnašanjem prav sili v ekološko krizo, kar se vidi tudi z odnosa do plodne zemlje. Vsako leto izgine zaradi poplav in vetrov okoli 6 milijonov ton tankega sloja humusa, ki ostane po izsekavanju gozdov, pri tem pa je bilo potrebno tri tisoč let, da je nastal sloj, toliko debel, da lahko vanj zasadimo lopato.

Z uničevanjem pragozdov, zastrupljanjem vode in zraka je človek iztrebil okoli tisoč živalskih in okoli 25 tisoč rastlinskih vrst. Nekatere od teh vrst so življenjskega pomena za človeka, kar priča o posredni in neposredni nevarnosti, ki grozi človeku zaradi njegovega brezskrbnega, pogosto pa celo zločinskega obnašanja do narave, ki ga obdaja.

Po Raziskovalcu 10, 8-9

VTISI O MADŽARSKEM GOZDARSTVU

Ferdo Hernah

V mesecu maju 1980 je bilo v županiji Vas na Madžarskem srečanje gozdarjev iz SR Slovenije, pokrajine Burgenland v Avstriji in Madžarske.

Letos so bili gostitelji madžarski gozdarji. Srečanje imenovano Panonija 80, je že 8. fakšno srečanje, ki se ga udeležujejo gozdarski strokovnjaki treh sosednjih dežel. Postalo je že tradicionalno in prispeva k izmenjavi delovnih izkušenj in spoznavanju gozdarske dejavnosti sosedov, ter h krepitvi dobrih sosedskih odnosov.

Županija Vas

V županiji Vas z upravnim središčem Szombathely je 87.000 ha gozdov, kar daje 26 % gozdnatost, ki je precej nad madžarskim poprečjem. Večji del teh gozdov, 60 %, je državnih, 30 % je v lasti zadrug, 6 % je privatnih, 4 % gozdov pa je v lasti drugih lastnikov.

Od leta 1974 so gozdarji in lesna industrija združeni v Lesnoindustrijski kombinat zahodne Madžarske, katerega osnovne dejavnosti so:

- gospodarjenje z gozdovi in lovno gospodarstvo,
- primarna predelava lesa,
- proizvodnja ivernih plošč,
- proizvodnja pohištva,
- proizvodnja elementov za montažne zgradbe.

Kombinat deluje kot organizacija sestavljena iz proizvodnih enot in njihova vertikalna povezava prispeva k boljšemu ovrednotenju lesne surovine. Iz lastnih gozdov predelajo 73 % lesa, iz združenih gozdov pa pridobijo z odkupom ca 40 % lesa.

Županija Vas je gozdarsko ena najbolj zanimivih področij države. Za madžarske razmere ima visoko gozdnatost s skupno lesno zalogo 12 milijonov m³ in s poprečno zalogo 136 m³/ha. Velika pestrost drevesnih vrst je pogojena z ugodnimi klimatskimi razmerami. Poprečno letno pade ca 800 mm/m² padavin, od tega jih pade polovica v vegetacijskem obdobju. Precejšen je delež iglavcev 32 %, hrasta doba in gradna 18 %, akacije 16 %, cera, gabra, bukve, ostalih listavcev pa 34 %.

Tekoči prirastek znaša poprečno 5,4 m³ po ha. Prizadevanja gozdarjev so usmerjena v povečanje deleža iglavcev na 37 % in deleža hrasta prek 20 %.

Gospodarjenje z naravnim gozdom

Na desni obali reke Rabe blizu mesta Sárvár se razprostira ca 6.000 ha strnjene kompleksa gozda na rastišču hrasta in belega gabra. Tla so sivo rjava, vrednost pH je 5,1–5,3. Raven podtalne vode je na globini 2 m. Poprečno letno pade 730 mm padavin, od tega 450 mm v vegetacijskem obdobju. V 16. in 17. stoletju je tukaj prevladoval hrast dob in graden z gabrom. Tedanji lastniki,

družina Nádasdy, so varovali te gozdove, ki so bili pozneje z velikimi golosečnjami močno opustošeni. Dominantna drevesna vrsta je postala breza, hrast pa so močno izsekali. V takšnem stanju je te gozdove leta 1884 prevzel gozdni upravitelj gozdar Scherg Lőrinc, ki mu je postala Madžarska druga domovina, saj je bil doma na Bavarskem.

Kmalu je spoznal priroden gozdni tip teh gozdov in v pol stoletja mu je uspelo z intenzivnim delom, z vzgojo in nego teh gozdov oblikovati in vzgojiti sestoje na katere so upravičeno ponosni sedanji upravitelji, gozdarji gozdnega obrata Sárvár. Izpolnili so mu tudi njegovo veliko željo in ga pokopali skupaj z njegovo ženo sredi teh gozdov, ki jim je posvetil svoje življenje. Danes to površino pokrivajo kvalitetni hrastovo-gabrovi gozdovi. Hrast dob je zastopan z 19 %, graden 8 %, cer 19 %, gaber 22 %, akacija 13 %, rdeči bor 10 %, bukev in ostali listavci pa z 9 %.

Na 54 % površine so sestoji mlajši od 40 let. Lesna zaloga znaša 203 m³ po ha, tekoči prirastek po ha pa 5,1 m³. Cilj gospodarjenja je vzgoja in nega kvalitetnega hrasta z načrtovano obhodnjo 120 let. Dolgoročen cilj je vzgojiti vse sestoje v visoko vreden gospodarski gozd. Zato vse sestoje, kjer ni minimalno 100 kvalitetnih dreves hrasta doba ali gradna po ha, spreminjajo. Ko je sestoj star 40 let mora že biti izoblikovana mreža hrastovih dreves nositeljev proizvodnih funkcij (furnirske hlovovine). V tej starosti je v sestoji okoli 400 najvrednejših dreves hrasta po ha. Do te dobe je bilo izločanje najintenzivnejše in nega najvažnejši gozdnogojitveni ukrep.

Pri tako intenzivnem delu v gozdu se srečujejo s problemi pomanjkanja delovne sile. Sekače še uspejo dobiti iz okoliških vasi, pri negi pa zapostavljajo predvsem žensko delovno silo.

Skupina udeležencev srečanja na enem od počivališč v gozdu ob avtocesti. Foto F. Hernah

Pomnik Ambrozi Migazzi-ju v botaničnem vrtu »Jeli«. Foto F. Hernah

Zadružni gozdovi

Na področju županije Vas pripada precejšen del gozdov, 30 %, zadrugam, ki pa imajo manj strokovnega gozdarskega kadra. Gospodarijo na osnovi gozdno-gospodarskih načrtov, ki so sestavljeni za dobo 10 let. Gozdovi so slabši, lesna zaloga se giblje v višini 100 m³/ha. So pa ugodni pogoji za pospeševanje iglavcev. V gozdove intenzivno vnašajo rdeči bor, smreko, macesen, duglazijo in tudi cipreso. Obsežna so tudi pogozdovanja na negozdnih tleh. Za ta dela uporabljajo razpoložljivo kmetijsko mehanizacijo vključno letala za tretiranje nasadov iglavcev s herbicidi. Z operativo tesno sodeluje gozdarski inštitut, ki ima mrežo poskusnih ploskev.

Pridobivanje semena in sadilnega materiala

Velik poudarek je na pridobivanju kvalitetnega semena. V ta namen je bilo že pred leti osnovanih več semenskih plantaž.

Od skupne površine 63 ha na plantaži Cikota, je 49 ha zasajenih z rdečim borom, 5 ha z masecnom, 9 ha pa z drugimi vrstami iglavcev. V letu 1979 so pridelali 550 kg čistega borovega semena. Po drevesu, ki so sedaj stara 10–15 let pridobijo v plantaži okoli 5,5 kg češarkov rdečega bora.

Nega krajine

Zelo pomembno je delo gozdarjev tudi na področju nege krajine in pri zaščiti posameznih sestojev, dreves in redkih rastlin. Aktivno se vključujejo pri delih ob urejanju zelenih površin v naseljih, ob avtocestah in pri urejanju parkov za oddih ljudi. V ta namen je izločenih samo na področju županije Vas 10 kompleksov imenovanih gozd-park s 1400 ha skupne površine.

Zelo pomembni so tudi botanični vrtovi. Eden od njih je na področju gozdnega obrata Vasvár, obsega 75 ha skupne površine. Leta 1920 ga je osnoval Ambrozi Migazzi, ki je znan tudi kot oče arboretuma Malonya v ČSSR.

Značilnost tega botaničnega vrta je številna zbirka rododendrumov in azalej v naravnem okolju.

Migazzi je pričel tudi s proučevanjem aklimatizacije tujih vrst iglavcev. Tako je nastala lepa zbirka iglavcev iz planin Kavkaza, Himalaje, Kitajske, Japonske, iz Skalnega gorovja Severne Amerike in iz Appalachev.

Botanični vrt je najbolj obiskan v mesecu maju ko cvetijo rododendrumi in azaleje.

Srečanje gozdarjev treh sosednih dežel je bilo uspešno in je prispevalo k spoznavanju gozdarske dejavnosti in k izmenjavi delovnih izkušenj.

VEROVAL JE V DREVO, ZATO JE VERJEL V LJUDI

In memoriam Heinrichu Andenmattu

Eden številnih otrok kmeta izpod Zermatta, otrok hudournikov, livad in gozdov, dijak gimnazije v Brigu, tam, kjer se neukrotljiva sila alpskega sveta spokoji, študent ETH v Zürichu, distriktni gozdar v Sustnu (Walis) in kantonski gozdar, »prvo drevo v Walisu«, kakor so ga imenovali prijatelji, to je življenjska pot Heinricha Andenmatta, gozdarja in človekoljuba, strokovnjaka in tenkočutnega humanista, ki je s svojo srčno širino in strokovno doslednostjo navduševal sošolce, kolege in tiste, ki so ga poznali le bežno. S preprostostjo pravega gorjana, ki je ni izgubil tudi na svojem ministrskem položaju, je sprejemal in poslušal slehernega, zlasti pa verjel tistim, ki so zrastle in živeli s trdo naravo alpskega gorstva. Odtod je črpal moč svoji trdni odločenosti, da ohrani wališkim otrokom naravni in gozdni prostor neokrnjen in zdrav.

Kar je spoznal za pravilno je zagovarjal ognjevito, strastno, s starorimsko dostojanstvenostjo in vztrajnostjo. Odklanjal je negativne težnje gospodarstva in družbe, ki sta v lovu za dobičkom zasvajala in uničevala najdragocenejše orale wališke zemlje. Ničkolikokrat se je pritoževal nad špekulanti in drugimi brezdušneži, ki so pritiskali nanj z gradbenimi projekti sredi najlepših gozdov. Kot mogočno drevo, »prvo drevo Walisa«, se je upiral temu najhujšemu in sebičnemu nasilstvu moderne dobe. Upiral se je in tudi vzdržal.

Njegovo strokovno kariero je spremljal njegov osebni razvoj. Brez jasnih nazorskih in strokovnih načel ne bi vzdržal. Njegovim utemeljitvam in razlagam so pritrjevali vsi: politiki, kmetje, intelektualci pa tudi nasprotniki. Andenmatten

Levo H. Andenmatten na letni gozdarski skupščini v Brigu (1980).

je bil poštenjak, njegov nazor je bil nadstrankarski, pravičen, brez socialnih, verskih ali kakršnih drugih predsodkov. Svet človeka in gozdarstva je obravnaval dialektično; v vsakem pojavu, naravnem ali združenem, v kmetu ali pianistu je iskal tezo in antitezo, ki ju je harmonično vstavljal v naravne in družbene procese.

V študentskih letih je prvič obiskal Slovenijo. Profesor Leibundgut ga je izbral in ga skupaj z nekaj študenti poslal kot prve švicarske študente gozdarstva v Jugoslavijo (1957). Ni se zmotil. Odslej so imeli naša dežela in naši gozdovi novega prijatelja, včasih je izgledalo, slepo zvestega. Tudi za napake, ki smo jih delali, je poskušal analitično ugotoviti opravičljive vzroke. Vendar ne za vsako ceno, njegov analitični duh za logiko dialektike sta prepričevala, če ideje ni mogel obzidati s čvrstino nazorske poštenosti in pravičnosti, je ni osvojil in zagovarjal.

Delal je skupaj z borovniškimi sekači sredi najhujše zime, napenjal vrvi z nazarskimi žičničarji. Enciklopedično je spoznal vse naše republike in narodnosti. Vedno znova pa se je vračal v Slovenijo, ne sam, z wališkimi gozdarji, s kmeti in redno s svojo družino in prijatelji. Ob velikem vetrolomu o Švici, so mu pomagali naši gozdni delavci, bil je strokovni oče na izpopolnjevanju naših gozdarskih tehnikov, vsako leto se je vračal v kraje, ki jih je obhodil na svoji praksi. Redno je sodeloval z našo revijo, zalagal jo je z najatraktivnejšo švicarsko gozdarsko in naravovarstveno literaturo, bil je tudi pisec poglobljenih prispevkov.

Z njegovo smrtjo niso prizadeti le njegovi sorodniki in tisoči znancev ter prijateljev, nevede je prizadeta tudi naša dežela, naši gozdovi. Njegov žlahtni značaj je gradil čvrste medčloveške mostove, vezi spoštovanja, razumevanja, pomoči, kakršne so zlasti v teh nemirnih časih dobrodošle in blagodejne. Takšen je našel tudi gostoljubna in plodna tla na naši zemlji. Odmev njegove duhovne veličine bo živo vzpodbujal prijatelje od tu in od tam, od vsepovsod, k nenehnemu vzgledovanju.

Marko Kmecl

IZ DOMAČE IN TUJE PRAKSE

OBNOVLJENO CENTRALNO MEHANIZIRANO SKLADIŠČE V WIESENAU

*Neuer HESPA, Holzhof, Holzkurier 32/33,
1980.*

V Wiesenau, na avstrijskem Koroškem, je bilo leta 1969 zgrajeno prvo centralno mehanizirano skladišče za iglavce s kapaciteto 70.000 m³. Kmatu nato je bila postavljena tudi moderna peč švedskega tipa za izkoriščanje lubja za toplotno energijo za potrebe lastnega žagarskega obrata, sušilnic žaganega lesa in poslovnih stavb. Pripada veleposestvu Domeni Hespa iz Wolfsberga, ki ima 15.000 ha gozdov, (glej knjigo Turk, Z.: Ljubljana, 1974, str. 67–68). Navedeno CMS je zraven moderne, renovirane žage istega posestnika, s kanalskimi sušilnicami in mehaniziranim sortiranjem ter skladiščanjem žaganega lesa.

To mehanizirano skladišče so si v preteklih letih ogledali tudi številni naši strokovnjaki gozdarstva in lesarstva, ker je v marsičem poučno. Tipično za to CMS je, da v gozdu, pred kamionskim odvozom lesa, krojijo oblovino iglavcev na končne dolžine sortimentov, tako da na tem CMS odpade krojenje in prežagovanje oblovine. Hlodi za žago so namreč ustaljenih dolžin 3–6 m, ker gre žagan les na italijansko tržišče. Vsak pripeljani kamionski tovor lesa na CMS posebej prevzamejo, oziroma njegove podatke po elektronski izmeri registrirajo, kar je za gozdno proizvodnjo zelo pomembno. Te podatke namreč povratno uporabijo za obracun prevoza, dela in druge potrebe v gozdu.

Lani 1980. leta pa so to CMS temeljito prenovili in na osnovi doseženih izkušenj še bolj modernizirali. Med odločilnimi potrebami, ki so narekivale prenovitev, je bila drobna oblovina za žagarske potrebe (zvišanje letne kapacitete CMS na 100.000 m³), kakor tudi natančnejše sortiranje lesa po dimenzijah in kvaliteti. Prej so vso drobno oblovino oddajali bližnji celulozni tovarni. Zato so postavili 2 lupilna stroja in sicer CAMBIO 45, ki lupi oblovino premera od 5 cm navzgor in CAMBIO 75, kot je bil že prej za debelejšo oblovino. Slednji namreč ni uspešen za drobno oblovino premera pod 10 ozirna 15 cm. (Nujnost dveh lupilnih strojev se je pokazala tudi na naših CMS in

sicer tistih, kjer imajo veliko drobne oblovine, npr. pri GG Slovenj gradec). Zanimiva in verjetno najbolj racionalna je naslednja izvedba: takoj za prevzemno rampo, tj. za prevzemnim poprečnim transporterjem, sledita 2 vzporedna vzdolžna sprejemna transporterja za debelo in drobno oblovino, ki vodita vsak k svojemu lupilnemu stroju. Po opravljenem lupljenju pa se ta oblovina takoj združi in v skupnem vzdolžnem transporterju potuje v nadaljnje postopke. Ves transport do zadnjega sortirane boks gre v eni sami smeri, podobno kot prej, tako da znaša skupna dolžina CMS 190 m. Zato je obnovljeno CMS na pogled zelo podobno prejšnjemu. Več pa je sortirnih boksov, skupaj 45, zaradi česar je skupna dolžina CMS nekaj večja kot prej.

Za lupljenjem sledi elektronsko merjenje dimenzij sortimentov. Merijo srednji premer, premer na tanjšem koncu in dolžino kosov. Nato sledi avtomatsko sortiranje z dirigiranjem iz komandnega pulta. Hlode za žago sortirajo po dvacentimetrskih debelinskih stopnjah in sicer na osnovi premera na tanjšem koncu. Za žago porabijo boljšo oblovino tudi od debeline 10 cm naprej. Poprečni srednji premer vse oblovine ali sortimentov znaša 19 cm. Dnevna kapaciteta v eni izmeni znaša 500 m³, kar v 200 delovnih dneh po osem ur pomeni 100.000 m³ na leto. Hitrost pomika po tekočem traku je bolj dognana in večja kot prej, saj znaša, reducirana na delovni čas ob upoštevanju zimskih ovir, 14–19 dolžinskih metrov na minuto. Mazanje je avtomatično. Vse delo obvladajo 4 delavci: 1 delovodja, 1 krmar komandnega pulta, 1 namestnik in 1 voznik 10-tonskega čeljustnega nakladalnika. Uprava je združena v vodstvu žage.

Lubje gre po posebnem, cevnem transporterju iz zbiralnika ob lupilnem stroju v mlin in nato v silos za peč, tako kot prej. Višek lubja, (ki presega lastne toplotne potrebe) predelajo v humus za drevesnice in za druge potrošnike.

Z obnovljenim CMS na ta način dosega zmanjšanje obratovalnih stroškov, boljše izkoriščanje razpoložljivega zlasti drobnega lesa in boljši izkoristek hlodov na žagi oziroma skupno večjo ekonomičnost.

Elektronsko merjenje, ki je bilo že prej eno najboljših je sedaj najsodobnejše, ena-

ko pa tudi računalniška obdelava dobjenih podatkov za različne analize in tržne potrebe.

Zdravko Turk

LES Z DOMAČIH PLANTAŽ

Proizvajalci in predelovalci celuloze in papirja bodo za urejanje nasadov listavcev in iglavcev združevali 5 odstotkov vrednosti naložb

Skupščina splošnega združenja celuloze, papirne in papirno-predelovalne industrije je konec decembra sprejela sklep, da bodo vse temeljne organizacije v panogi pristopile k samoupravnemu sporazumu o združevanju sredstev za ureditev plantažnih nasadov listavcev in intenzivnih nasadov iglavcev v novem srednjeročnem obdobju. S temi naložbami si želijo dolgoročneje zagotoviti več potrebnega lesa za predelavo v celulozo in papir iz domačih virov in tako postopno zmanjševati uvoz te potrebne surovine.

V celulozni in papirni industriji so se odločili, da bodo začeli na opuščeni kmetijskih zemljiščih, ki so primerna za to, urejati plantažne nasade listavcev in intenzivne nasade iglavcev.

Po podatkih iz analize o razvoju gozdarstva je v Sloveniji okrog 238.000 hektarov zemljišč, na katerih so lastniki že opustili ali še opuščajo kmetovanje.

Plantažne ali intenzivne nasade bi, po grobi oceni, lahko uredili na okrog 50.000 hektarih teh zemljišč.

Pogovori, ki so jih že imeli predstavniki tovarne celuloze in papirja iz Krškega v nekaterih dolenjskih občinah, so pokazali, da so v marsikateri od teh pripravljeni v svojih prostorskih planih določiti ustrezna opuščena kmetiska zemljišča za ureditev plantažnih ali intenzivnih lesnih nasadov.

Splošno združenje je poskrbelo tudi že za strokovno plat plantažnega in intenzivnega gojenja listavcev in iglavcev. V letu 1979 so jim financirali raziskovalno nalogo »tehnologija osnovanja intenzivnih nasadov iglavcev«, ki so jo pripravili strokovnjaki Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani.

Tehnologijo za plantažno gojenje listavcev pa jim pripravljajo v Inštitutu za topolarstvo v Novem Sadu.

Prvi les s plantažnih nasadov topolov bi dobili že po osmih do desetih letih, z inten-

zivnih nasadov iglavcev pa po dvajsetih do petindvajsetih letih (odvisno od vrste drevja), ko bi drevje v nasadih lahko na golo posekali in nato posadili nov nasad. S hektara nasada bi dobili od 240 do 300 kubičnih metrov lesa.

Koliko uvoza lesa bo slovenska celulozna in papirna industrija nadomestila z lesom s teh nasadov je odvisno od tega, kako hitro bo začela urejati in kako hitro bo širila plantažne in intenzivne nasade.

S samoupravnim sporazumom, ki ga pripravlja komisija za les pri splošnem združenju, se bodo vse organizacije združenega dela celulozne, papirne in papirno-predelovalne industrije v Sloveniji zavezale, da bodo za urejanje teh nasadov namensko združevale 5 odstotkov vrednosti vseh investicijskih naložb.

Ker bodo do 1984. leta še močnejše obremenjene z odplačilom obveznosti za naložbe v zadnjih letih, bodo lahko šele v zadnjih dveh letih novega srednjeročnega obdobja združile pomembnejše zneske od novih naložb za urejanje plantažnih in intenzivnih nasadov.

Tako predvidevajo, da bi v 1981. letu uredili 100, v 1982. letu 200, v 1983. letu 400, v 1984. letu 800, v 1985. letu pa že 1.000 hektarov teh nasadov, v srednjeročnem obdobju torej skupaj 2.500 hektarov. Pospešeno urejanje teh nasadov pa načrtujejo po letu 1985.

Po sedanjih cenah bi za urejanje enega hektara nasada potrebovali okrog 80.000 dinarjev. Izračuni so pokazali, da bi si ob načrtovanem razvoju proizvodnje lahko zagotovili dovolj lesa, če bi v prihodnje vsako leto uredili najmanj 1.000 hektarov plantažnih in intenzivnih nasadov listavcev in iglavcev.

Zato so dali pobudo, naj bi za urejanje teh nasadov združevali sredstva tudi porabniki papirja; grafična in grafičnopredelovalna industrija je že pokazala pripravljenost, da bi prispevala svoj delež za dolgoročneje zagotavljanje osnovne surovine za izdelavo celuloze in papirja.

• Slovenska celulozna in papirna industrija si je lahko v minulih dveh letih zagotovila iz domačih gozdov le nekaj več kot polovico potrebnega lesa (35 odstotkov iz Slovenije in 19 odstotkov iz drugih republik), dobrih 46 odstotkov pa ga je morala uvoziti. Zlasti neugodna je bila oskrba z lesom iglavcev, saj so tega morali uvoziti skoraj 62 odstotkov.

Po DELU 9. 1. 1981

DOPOLNJEN ZAKON O VARSTVU PRI DELU

Odslej enake obveznosti za zasebne delodajalce kot za temeljne organizacije

Enajstega julija letos so pričele veljati spremembe in dopolnitve zakona o varstvu pri delu, ki je bil sprejet v naši republici že leta 1974.

V čem je bistvo novih določil?

Že doslej so veljala dela v gozdarstvu za dela v posebnih razmerah in zanje so bili določeni poleg splošnih tudi posebni varstveni ukrepi. Podobno je stanje v gradbeništvu. Ti dve panogi pa zaposlujeta največ tako imenovanih sezonskih delavcev. Zaradi premalo možnosti za zaposlitev, predvsem v nerazvitih krajih nekaterih naših republik so se znašli razni organizatorji del, zaposlili nezaposlene delavce in kot registrirani obrtniki, najčešče v nezakonitih pogojih, prevzemali posamezna dela v gradbeništvu (zemeljska ročna pa tudi strojna dela) in v gozdarstvu. Večina teh »podjetnikov« ni imela svojih delavcev niti socialno zavarovanih. Nastanitev teh delavcev ni bila niti podobna človeškim bivalnim razmeram (spomnimo se le na naše nosače s konji), da o sredstvih za varno delo in drugih varnostnih ukrepih za te delavce sploh ne govorimo. Zaradi takega stanja je bilo nujno potrebno s posebnimi določili zakona o varstvu pri delu urediti in odpraviti dosedanje neenakopravne delovne razmere delavcev, zaposlenih pri raznih zasebnikih.

Nova določila zakona

Že dostej je bilo v zakonu določeno, da morajo družno poskrbeti in se v pisni obliki dogovoriti o varstvenih razmerah izvajalci del, če jih več opravlja dela na delovišču. Z novim dopolnilom je ta obveznost razširjena tudi na zasebnike, ki sodelujejo s svojimi delavci ali prevzemajo posamična dela.

Organizacija združenega dela, ki na podlagi sklenjene pogodbe o kooperaciji odda zasebnemu delodajalcu delo, mora o oddaji dela še pred njegovim začetkom pisno obvestiti pristojni občinski organ inšpekcije dela. Javiti mora pričetek del in vsako delovno nezgodo. Slednjo je treba prijaviti tudi pristojnemu organu javne varnosti.

O sklenjenih pogodbah mora vsaka temeljna organizacija voditi ustrezno evidenco.

Poostrejeni kazenski ukrepi

Za neizpolnjevanje obveznosti — tako sklepanja dogovora o varstvenih ukrepih v pisni obliki kot prijave del pristojnim organom — ali če temeljna organizacija opusti vodenje evidence o takih pogodbah, so predvidene visoke kazni. Te so v primerjavi z določili zakona iz 1974. leta povečane desetkratno.

Tudi najnižja kazen, ki jo lahko izreče inšpektor dela na kraju samem (primer: delavec je brez čelade, če je predpisana), je sedaj 500 dinarjev (poprej 50 dinarjev).

Za delovne razmere v gospodarstvu, kamor spada tudi gradbeništvo, je pravna služba pripravila ustrezne obrazce za sklepanje pogodb o delu z zasebniki. Naši organizatorji proizvodnje bodo morali z novimi pogoji za delo zasebnikov računati in zakonska določila izvajati. Pooblaščenca iz varstva pri delu pa so dolžni opozoriti svoje organe na njihove obveznosti, sindikalne organizacije pa morajo v smislu solidarnostnih načel z delavci, ki jih zaposlujejo zasebniki, obveznosti zasebnikov obravnavati in preprečiti nezakonito izkoriščanje delavcev.

Franjo Cafnik

LES KOT VIR ENERGIJE

Posvetovanje ZIT GL Slovenije novembra 1980 v Brežicah

Tudi gozdarje in lesarje (tesno predelevalna industrija Slovenije) pestijo energijske težave, oziroma problemi sodobnega gospodarskega sveta. Znano je, da je lahko les pomemben energijski vir, seveda v določenih gospodarskih in družbenopolitičnih okoliščinah. Pomemben je lahko zlasti v Sloveniji, ki ima sicer zelo skromne energijske možnosti. Gozdarji in lesarji so poskušali na na svojem posvetovanju v Brežicah ugotoviti tehnološki in ekonomski vidik uporabe lesa za pridobivanje energije.

V svetovnih razmerah je les še vedno glavni vir energije. Dve tretjini sveta, zlasti tisti v razvoju, kuri in se greje z lesom. To dejstvo povzroča težke ekološke probleme; poraba lesa kot kuriva pa tudi v razvitih deželah ni zanemarljivo nizka.

Analize in razprave strokovnjakov v Brežicah so bile sicer zožene na področje gozdarstva in predelave lesa, toda globalne opredelitive vloge lesa kot energijskega vira, veljajo tudi za druge porabnike energije.

Posvetovanje je postavilo vprašanje: ali lahko ostanki in odpadki v gozdu in v lesni industriji nadomestijo porabo drugih virov energije na tem področju. Ugotovljeno je bilo, da porabi lesna industrija v Sloveniji približno 12 % vse energije (poraba gozdarjev je znatno nižja), kar je seveda delež, o katerem velja razmišljati in ki bi pomenil, če bi ga lahko nadomestili z odpadki in ostanki, krepko razbremenitev prognozirane energetske bilance v Sloveniji. Samo ostankov pri lesni predelavi je približno 800.000 m³, kar v kaloričnem razmerju nadomešča 200.000 ton nafte. Lesna industrija že sedaj porabi za pridobivanje energije eno tretjino te količine, eno tretjino predelajo kemični predelovalci lesa, eno tretjino pa še vedno izgine oziroma se porabi na 100 načinov.

Gozdarji in lesarji so ugotovili, da problem še zdaleč ni tako enostaven, premočrten, temveč v vseh ozirih zelo kompleksen. Kompleksen zategadelj, ker posega praktično na vsa gospodarska tudi tehnološka in mnoga političnoekonomska in socialna področja.

Slej kot prej so lesni ostanki in odpadki (v določenih okoliščinah pa tudi ostali sortimentni les) dejansko aktualni predvsem pa potencialni vir energije, čeprav nikoli več ne bo mogel v celoti nadomestiti ostalih energijskih virov in bo ostal predvsem kot prvovrstna surovina.

Tehnološke rešitve in organizacijske pobude, ki so jih ugotovili in sprejeli na po-

svetovanju v Brežicah, bodo posredovane ustreznim gospodarskim organizacijam, ki ravno v tem času pripravljajo gospodarske razvojne programe v Sloveniji.

Marko Kmecl

PROGRAMSKI PAKET ZA OBDELAVO PODATKOV OSNOVNIH SREDSTEV

Odbor za računalništvo pri Splošnem združenju za gozdarstvo Slovenije (SZG) si stalno prizadeva za poenotenje računalništva v gozdarstvu. Ena izmed konkretnih akcij je priprava programskega paketa za obdelavo podatkov o osnovnih sredstvih. Paket so sestavili sodelavci oddelka za šolstvo na Republiškem računskem centru. Preverjen je bil s podatki Gozdnega gospodarstva Bled in je sedaj na voljo vsem gozdnim gospodarstvom v Sloveniji ne glede na članstvo v RRC. Paket bodo vzdrževali avtorji, in tako bo službam za računalništvo pri gozdnih gospodarstvih ostalo le še zbiranje in priprava podatkov ter izvajanje in razdelitev rezultatov. Uporabnino paketa bo zaračunal RRC in bo znašala 50 % stroškov porabe računalniškega časa.

Paket je oktobra lani v prostorih gozdarskega inštituta v Ljubljani predstavil odbor za računalništvo pri SZG. Žal so bili na prireditvi samo predstavniki osmih gozdnih gospodarstev, gozdarskega inštituta in še dveh drugih organizacij. Podrobnejše informacije o paketu in njegovi uporabi lahko dobite pri skupini za šolstvo na Republiškem računskem centru v Ljubljani.

Jože Skumavec

KNJIŽEVNOST

SLOVAR S PODROČJA PRIDOBIVANJA GOZDNIH PROIZVODOV IN GOZDNIH KOMUNIKACIJ

Zdravko Turk, *Slovar s področja pridobivanja gozdnih proizvodov in gozdnih komunikacij. Založil in izdal Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Ljubljana, financirala gozdarsko združeno delo in Raziskovalna skupnost Slovenije, format 13 X 20 cm, 278 strani, tisk ČGP DELO, Ljubljana 1980.*

Slovar je sestavljen iz treh vsebinskih delov: iz slovarja, abecednega registra gesel in komentarja. Vsi deli so v šestih jezikih: srbskem ali hrvaškem, slovenskem, makedonskem, nemškem in angleškem.

Gre za delo, ki je v naši (ne le gozdarski) strokovni terminologiji razmeroma redko. Dejstvo, da je nastala potreba po multilingvističnem strokovnem slovarju, je posledica visoko razvite aplikativne rabe svetovnih strokovnih spoznanj v slovenskem gozdarstvu. To izpričuje kvaliteto in racionalno organiziranost stroke. Medtem ko prinaša vključitev anglogermanskega jezikovnega področja vir najnovejših tehničnih in tehnoloških postopkov, procesov, rešitev in terminusov v gozdarski stroki, pa je jezikovno področje srbsčine, hrvaščine in makedonščine vključeno več ali manj zaradi hotenja, da bi bila tudi gozdarskim strokovnjakom s teh jezikovnih področij, omogočena raba vrhunske anglogermanske in slovenske strokovne literature. Prodaja slovarjev, ki je v Sloveniji višja kot prodaja v vseh ostalih republikah skupaj, potrjuje takšno oceno. Pri tem lahko izdajatelju zamerimo odločitev, da je izbral kot vhodni jezik srbsčino ali hrvaščino, kar je glede na predhodno ugotovitev (večina izvodov ostaja v Sloveniji) nepraktično.

Delo je sestavljeno po veljavnih leksikografskih pravilih in ga je ugodno ocenila tudi tehniška sekcija terminološke komisije pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani. Pri delu so sodelovali najbolj znani gozdarski strokovnjaki iz Jugoslavije in inozemstva, kakor tudi rutinirani slovenski jezikoslovci in lektorji za angleški in nemški jezik. Metoda dela kakor tudi izpeljava sta sodobni in racionalni. Rešitev v celoti ustreza znanstvenim in strokovnim zahtevam gozdarske stroke. Velja poudariti, da je avtor tankočutno ločil hrvaške in srbske izraze, kar ima

konstruktivno vrednost v samoupravni avtonomizaciji nacionalnih jezikovnih področij in mislim, da je eno redkih del, ki so rešena na takšnem načelu. Podobnih kvalitetnih posebnosti je v tem slovarju še nekaj, kar potrjuje mojo oceno, da smo dobili znanstveno dosledno, vsebinsko bogato, sistematično urejeno in zelo praktično terminološko delo, ki bo gozdarskim strokovnjakom nedvomno koristen pripomoček, brez katerega bodo težko spremljali razvoj gozdarske stroke v najrazvitejših državah Evrope.

Jezik je živa tvorba, zlasti kadar gre za hitro razvijajočo se stroko, ki intenzivno vsrkava tudi dosežke mejnih strokovnih področij kakor so strojništvo, ergonomija, varstvo pri delu, motoroznanstvo, elektronika itd. Zato verjetno upravičeno ugotavljam, da je to delo že ta hip potrebno dopolniti, kar nas obvezuje, da strokovno terminološko delo organiziramo na solidnih, trajnih raziskovalnih osnovah, kajti samo s tako organiziranim terminološkim delom, bomo lahko tekoče spremljali vse jezikovne spremembe, kar bo koristilo razvoju stroke ter bogatilo strokovno izraznost slovenskega jezika. Sestavljalec slovarja prof. Zdravko Turk je imel izredno težko nalogo: šest jezikov, malo pomočnikov. Opravil je delo, ki se ga dandanes redkokateri loti in ki ga brez takšnih izkušenj pa tudi vztrajnosti, kot jih ima le on, ne bi zmogel. Zato bo ostal slovar brz kot ne še nekaj časa edini takšne vrste v gozdarstvu. Če bi tudi bilo drugače, pa bo to gotovo zasluga profesorja Turka in njegovega slovarja.

Marko Kmecl

ŠTAJERSKI GOZDOVI V ZGODOVINI IN SEDANJOSTI

Steiermarks Wald in Geschichte und Gegenwart, Hafner F., Graz 1979, 396 strani.

Knjiga univ. prof. v pok., dr. dr. h. c., dipl. inž. Franca Hafnerja, znanega nekdanjega profesorja univerze Bodenkultur na Dunaju in še vedno aktivnega glavnega urednika avstrijske gozdarske strokovne revije *Allgemeine Forstzeitung*, je temeljita in izredno vestno dokumentirana monografija o zgodovini in razvoju gozdov in gozdarstva s posebnim ozirom na izkoriščanju in uporabi lesa na avstrijskem Štajerskem. Obravnava časov-

no obdobje od 15. stoletja, od naseljevanja dežele, pa do danes. Dokumentarno ugotavlja, kako je vsa zgodovina dežele ozko povezana z zgodovino gozdarstva in uporabe lesa, saj je v zelo gozdni pokrajini tudi življenjski prostor ljudi obdan z gozdovi in zato mora biti povezano z gozdarstvom tudi njihovo delo in življenje. Ker je obravnavano področje mejno področje z našo Štajersko, so zgodovinska in razvojna dogajanja tudi v naših sosednjih gozdovih v mnogočem enaka ali zelo podobna. Zato je to delo s te strani tudi za nas zanimivo.

V sosednji zvezni republiki Avstriji, ki zajema 7 dežel, je Štajerska po gozdovih in gozdni proizvodnji največja in najpomembnejša zvezna dežela, ki ima skupaj približno toliko gozdov kot Slovenija.

Pfisec prikazuje, kako so gozdovi in les odigrali odločilno vlogo v razvoju dežele, poleg energetske vloge tudi pomemben surovinski pomen v predindustrijski in industrijski razvojni dobi. Gozdovi so z jamskim lesom, tedaj enim od najpomembnejših gozdnih lesnih sortimentov, oskrbovali rudnike, z lesnim ogljem pa omogočali obratovanje železarskih visokih peči in pridobivanja soli, to je takratnih glavnih industrijskih vej, še do sredine prejšnjega stoletja. Štajerska je bila železarski center tedanjega sveta. Z gradbenim lesom pa so gradili različne mostove in stavbe, izdelovali lesene drče za spravilo lesa, splave za transport lesa po vodi in ga koristili v različnih obrtnih dejavnostih.

V času, ko so med gozdnimi proizvodi prevladovala drva in oglje, kar je segalo do druge tretjine prejšnjega stoletja, so les po strminah spravljali v glavnem ročno po lesenih drčah, s plavljenjem in splavarjenjem. Šele kasneje, ko so se pojavili tehnični sortimenti, se je začel razvijati transport po poteh in cestah. Z napredkom tehnike so se razvile gozdne železnice in žičnice. V 20. stoletju, ko je prišlo do mehanizirane izgradnje cest, se je razvil kamionski prevoz lesa, hkrati pa tudi mehanizirano spravilo lesa s traktorji in podobnimi sredstvi, ki pa so zelo počasi zamenjavala konje in drugo vprežno živino. Pri sečnji so ročno žaganje nadomestile motorne žage. Moderna mehanizacija je vse bolj izpodirivala prejšnja enostavna delovna sredstva. Nadomestila ali ublažila je težko fizično delo gozdnih delavcev, katerih število se je zmanjševalo.

Čeprav so se gospodarske razmere proti zadnjemu stoletju na splošno zelo spremenile, tudi v gozdarstvu, pa se je pomen

gozdov in lesa še povečal. Pojavile so se druge, nove gospodarske potrebe po lesu. Pridobivanje gozdnih lesnih proizvodov se je z izgradnjo prometnic zelo olajšalo in povečalo. Z novimi oblikami industrijske predelave lesa, se je vrednost lesa zelo povečala, in še vedno raste.

Dolga rastna doba drevja, ki presega življenjsko dobo ene človeške generacije, povezuje v gozdarstvu preteklost, sedanjost in prihodnost. To dejstvo opredeljuje naše ravnanje z gozdovi. Izkoriščamo les drevja, ki je poglano v preteklosti, obnavljamo pa gozdove, ki jih bodo koristile šele generacije za nami. To zahteva, da iz preteklega in sedanjega dogajanja povzemamo, spoznavamo in upoštevamo dolgoročna načela gozdnega gospodarjenja. Zgodovina nam je s svojimi prepletanji različnih gospodarskih dejavnikov in njihovimi vzročnimi zvezami dober učitelj. Napake v gozdarstvu povzročajo dolgotrajne škode. Naša naloga je, da izboljšujemo stanje in donosnost gozdov, da nas ne bodo zanamci obsojali. Tudi širše ljudske množice vse bolj dojemajo, da je gozd, ne samo trajno obnovljiv ali neusahljiv vir nepogrešljivih materialnih dobrin, ampak da pomeni tudi nepogrešljiv ekološki dejavnik.

V knjigi je mnogo dokumentiranih prikazov iz vseh sektorjev gozdarstva, zlasti iz gozdne proizvodnje in sicer v povezavi s takratnimi življenjskimi ali gospodarskimi razmerami, proizvodnimi sredstvi, potrebami in načini uporabe lesa, kakor tudi o zakonskih regulativnih, ki so urejali izkoriščanje in obnovo gozdov.

Na koncu je obširen seznam uporabljenih virov, arhivskih in literarnih, kakor tudi abecedni register ljudi in krajev ter predmetno kazalo.

Zdravko Turk

AGROMETEOROLOGIJA

J. Seeman, Y. I. Chirkov, J. Lamas, B. Priemault: *Agrometeorology*, Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 1979, 320 strani, 89 prikazov, mnogo tabel, literatura ob posameznih sestavkih, stvarni indeks

Agrometeorologija je bila sprva del splošne meteorologije in je obsegala uporabno znanje za proizvodnjo hrane, njene izsledke samo lahko uporabljali tudi v gozdarstvu. Razvoj poljedelstva pa tudi preširok obseg meteorološke znanosti je pred približno 30 leti privedel do osnovanja samostojne

znanstvene discipline – agrometeorologije, ki v svetu lačnih postaja bolj in bolj pomembna.

Knjiga, ki jo predstavljamo, je nastala na predlog Komisije za agrometeorologijo v okviru Svetovne meteorološke organizacije (WMO). Njen namen je pokazati na najpomembnejše in najbolj boleče probleme, s katerimi se danes ukvarjajo agrometeorologi praktiki v manj razvitih deželah, kjer želijo izboljšati poljedelstvo, in tudi v visokorazvitih kmetijskih deželah, kjer je cilj enak, večja in ekonomičnejša proizvodnja hrane. Knjiga ni ne učbenik ne priručnik, sestavlja jo 38 med seboj navezujočih se sestavkov izpod peresa štirih avtorjev. Vsebinska je razdeljena na dva zaključna dela: splošnega in uporabnega. Prvi del obsega članke, ki se ukvarjajo s splošnimi meteorološkimi osnovami, zlasti s sončnim sevanjem, kot najosnovnejšim meteorološkim dejavnikom, ter s gibanjem zračnih mas: s tem tudi s premeščanjem delcev in količin. Hkrati so opisane sedanje metode za merjenje meteoroloških dejavnikov in njihov bodoči razvoj.

Drugi del sestavljajo članki s področja uporabne agrometeorologije in klimatologije. Ti sestavki posegajo na področje klime tal, travnikov in pašnikov, poljščin, dreves, sadovnjakov in gozdov in nas seznanjajo z osnovnimi zakonitostmi v posameznih obravnavanih okoljih. Posebej so opisane metode spremljanja mikroklimе oziroma mezoklimе (topoklimе) in usmerjanja klimatskih dejavnikov, da bi proizvodno okolje (klīma) postalo primernejše in produktivnejše. Pri tem se sestavki ukvarjajo tudi s preprečevanjem vremenskih katastrof, suš, toče, napadov škodljivcev in boleznī, a tudi s klimatskimi zahtevami pri skladiščenju in transportu pridelkov. Posebno pozorno so se avtorji posvetili načrtovanju proizvodnje in načrtovanju porazdelitve kultur, eni najpomembnejših možnosti, ki jih pridobljeno znanje iz agrometeorologije daje za proizvodnjo hrane.

V knjigi so tako predstavljene temeljne agrometeorološke informacije, ki omogočajo vpogled v sodobno agrometeorološko raziskovanje ter v njihovo uporabo, vse z namenom bolje uporabiti klimatske naravne vire za povečanje predvsem kmetijske proizvodnje po vsem svetu. Branje obravnavane knjige zahteva nekaj predhodnega znanja iz meteorologije oziroma fizike sevanja in drugih fizikalnih procesov ter iz fiziologije

rastlin in živali. Odlikuje jo dobra preglednost, misli in dognanja so podkrepļena in dodatno osvetļena z mnogimi prikazi, diagrami in tabelami. Znanje, ki je zbrano v tej knjigi, je uporabno za celotno področje biotehnike, tako tudi za gozdarstvo, npr. za drevēsničarstvo, gojenje, varstvo gozdov, vrednotenje in pospeševanje posrednih funkcij gozdov in drugod. Zanimivo je za raziskovalca in praktika na terenu, tistemu, ki znanje iz agrometeorologije šele poglobļja, pa prinaša marsikaj novega.

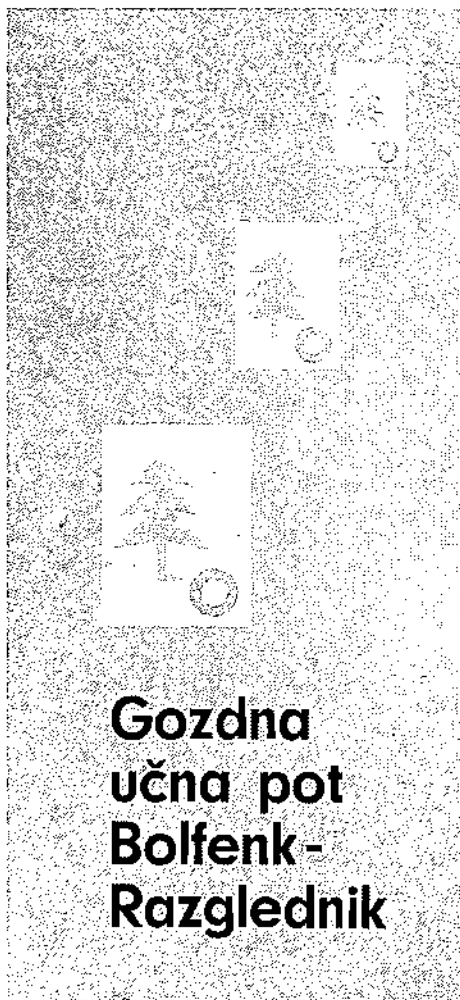
Igor Smolej

GOZDNA UČNA POT BOLFENK–RAZGLEDNIK

Rozka Debevc-Lesjak: Gozdna učna pot Bolfenk–Razglednik, podaljšan žepni format, 50 strani, stvarno kazafo, 22 skic in risb, 3 fotografije, izdalo Društvo gozdarskih inženirjev in tehnikov Maribor leta 1980, tisk ČGP Večer Maribor, naklada 5000 izvodov.

Dialeklično pravilo je, da narašča vloga socialnih ali neproizvodnih funkcij gozdov v sorazmerju s splošnim družbenim in gospodarskim razvojem. Ta podmena ni izmišļljena, temveč je rezultat empiričnih izkušenj pa tudi nekaterih teoretskih raziskav. Konec koncev se s to resnico vedno pogosteje srečujemo tudi pri nas v Sloveniji, čeprav zaradi aktualnih proizvodnih nalog, ki so v neki meri realne, v dobršni meri pa tudi irealne (gozdarstvo je pod neprestano težo nenormalno široko razvite lesnopredelovalne industrije, ki siii gozdarstvo v nenormalne razvojne okoliščine!) navidez izgleda, da je surovinskoproizvodna vloga gozdov tisto najpomembnejše, kar od gozda pričakujemo. Tu seveda ni prostor, kjer bomo razgļbljali, kako kratkovidno, omejeno in škodljivo je takšno naziranje.

Pomembno je, da je knjižica drobec dragocenega spreminjanja vedenja tako gozdarjev kot drugih. Gre za obliko prizadevanj osveščanja javnosti, med njimi predvsem gospodarskih in družbenih agregacij na področju vedenja o gozdu in vedenja v njem. Sploh ni slučajno, da smo učno pot in knjižico dobili ravno v Mariboru. Še bolj značilno je, da so pri pripravi poti in knjižice sodelovali tudi drugi, ki jih vedno pogosteje srečujemo v gozdovih in ki se jim duša počasi »očišča«; spoznavajo, da gozd ni nekaj banalnega, enostavnega, nekaj kar

je zunaj naših domov in življenja. Maribor z okolico je namreč eden najbolj poseljenih in urbano obremenjenih področij v Sloveniji. Ta socialna značilnica je seveda v ozki zvezi z naravnimi možnostmi, zato si gozdarstvo tod že lep čas intenzivno prizadeva mobilizirati in aktivirati vse potencialne individualne, gospodarske in družbene uporabnike gozdov. Na ta način se vedno bolj uresničuje vsebina vloge samoupravne

interesne skupnosti za gozdarstvo, ki smo jo kot organizacijsko tvorbo utemeljili že pred leti; pa ji šele s časom in razvojem iščemo njeno »dušo«.

Knjižica Gozdna učna pot Bolfenk-Razglednik ni prva takšne vrste v Sloveniji; pa to ni pomembno. Pomembno je, da je nastala iz prepričanja in potrebe, da ima enak končni cilj kot podobna literatura drugod in da je zrastle in ozelenela z »domačim sokom«. Vsebina in zgradba sta poučni, mobilizirajoči, komunikativni, živahni, kompleksni in živo prizadevni, skratka takšni, kakršno je življenje in utrip naših Štajercev pod Pohorjem.

Naj se povsem k trditvi, da sta učna pot in knjižnica nastali iz potrebe. Gozdarji v Mariboru že dije časa v okviru svojega Društva gozdarskih inženirjev in tehnikov razvijajo zelo pestro dejavnost javnega strokovnega dela. Pestra je po svojem oblikovnem izrazu, po vsebini pa sledi splošnemu in lokalnemu družbenemu in gospodarskemu razvoju, zato posega na področje izobraževanja, turizma, prometa, industrijskega gospodarstva, družbenih dejavnosti in drugam. To jim dobro uspeva. Tudi ta knjižica je delček te interdisciplinarne gozdarske nujnosti. Nujnosti zato, ker nosi v sebi dolgoročno poslovno vsebino.

Pri zapisku sem namenoma obšel fakto-grafsko oceno dela, ki je gozdarjem več ali manj znana. Pomembno pa se mi zdi v kakšnem strokovnem prepričanju, razmišljanju in delovanju je izšla; da je zrastle kot sad v strokovni in družbeno široko usmerjeni skupini strokovnjakov v DIT gozdarstva Maribor.

Glavno breme je nosila sestavljalca, gozdarska strokovnjakinja, ki ji je uspelo s poslušom in občutkom žene zahtevno strokovno vsebino približati neukemu, zlasti otrokom, ki bodo verjetno najpogostejši obiskovalci poti in bralci naše knjižice — prepričan sem, hvaležni! Prav je, da jih bo tudi po najbolj zapletenih področjih gozda vodila jasna, preprosta in mehka beseda Rozke Debevčeve.

Marko Kmecl

DRUŠTVENE VESTI

PLENUM ZVEZE INŽENIRJEV IN TEHNIKOV GOZDARSTVA IN LESARSTVA SLOVENIJE

Brežice, november 1980

Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije, ki združuje gozdarje in lesarje, deluje že od konca druge vojne dalje. V njenih osnovnih enotah, društvi inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva, ki so v vseh središčih gozdnogospodarskih območij oziroma v vseh krajih, kjer je večja lesnopredelovalna industrija, je približno 1600 gozdarskih tehnikov in inženirjev ter podobno število tehnikov in inženirjev s področja lesarstva.

Najvišji organ je skupščina, ki je vsaki dve leti, ko se volijo tudi novi vodstveni organi (upravni in nadzorni odbor). Med letoma, ko je skupščina pa se delegati društev zberejo na plenemih, kjer ocenijo delo zveze, predvsem pa društev (to so delovne in organizacijske enote članstva, medtem ko je Zveza zgolj usmerjevalka in koordinatorica).

Plenum v Brežicah

Na takšnem plenumu se je v Brežicah novembra lani zbralo 36 delegatov skoraj vseh društev (nekatera delegatov niso poslala), ki so mimo ustaljenega repertoarja takšnih srečanj (poročila predsednika, tajnika in blagajnika) tvorno razpravljali o najpomembnejših organizacijskih in delovnih problemih gozdarske in lesarske stroke.

Problematika

Upravni odbor je nadaljeval s prakso, ki je bila zlasti v pogledu vzpodbujanja in aktiviranja posameznih društev v preteklih letih zelo uspešna (seje UO so bile po različnih krajih Slovenije). Ukvarjal se je predvsem s pripravljanjem strokovnih posvetovanj, ki naj bi strokovnjakom dala napotke in stališča za njihovo ravnanje pri opredelitvah najpomembnejših družbenih in strokovnih problemov. Poleg teh posvetovanj ima že nekaj let na skrbi iskanje primernih oblik popularizacije naših strok. Med te sodi tudi Teden gozdov, ki se je razrastle v permanentno aktivnost društev pri popularizaciji gozdarstva. Posamezna društva so pri tem pokazala toliko iznajdljivosti in skrbi, da je vloga Zveze kot vzpodbujevalke odpadla; vsakoletne akcije vodijo društva.

Naloge

Akcija za postavitve spominskega obeležja vsem gozdarjem in lesarjem, ki so padli med NOB, je zaradi neugodnih gospodarskih razmer ostala na pol poti, prav tako je propadla tudi ideja, da bi bila Zveza organizatorica in izvajalka priprav na strokovne izpite. Zakon o pripravnštvu in strokovnih izpiti te zadeve urejuje drugače, tako da je takšna enotna oblika, ki bi lahko imela tudi dogovorjeno skupno strokovno raven, kljub koristnosti, neizvedljiva.

»Black out« v gozdarstvu še vedno traja. Gozdarstva v javnosti skoraj ni, anonimnost v sredstvih javnega obveščanja v sistemu ustvarjanja političnega in javnega mnenja še vedno traja. Plenum pa je vendarle lahko ugotovil, da ni nobenih zavor, da gozdarstvo v te medije ne bi moglo, kakor se je doslej vedno mislilo (takšni so bili tudi izgovori), ampak da so poti povsod odprte, manjka pa tistih, ki bi se na tem področju izdatneje angažirali. Tudi to najbrž ne drži, da bi gozdarji ne hoteli na TV ekran, v eter in da ne bi hoteli pisati. Problem je, da stroki kot celota nimata potrebne »public relation« ekipe, ki bi vzpodbujala, usmerjala, zbirala, animirala, skratka vodila, pospeševala ali zavirala strokovno in javno mnenje. Nekateri menijo, da takšna služba oziroma dejavnost v sistemu, kjer je vse plansko dogovorjeno in tudi dogovorno izpeljano, nepotrebna. Seveda je taka ocena nepopolna in nedialektična, saj je osnova samoupravnega sistema perfektna informiranost, ki mora imeti ustrezne družbene in strokovne poudarke.

Posvetovanje novih dimenzij

Dokaz, da ni ovir pri organizaciji učinkovitega sistema obveščanja, je bilo posvetovanje, ki je bilo ob tej priliki tudi v Brežicah »Les kot energija« in katerega je spremljalo obveščanje, komentiranje in analiziranje v časopisju, radiu in televiziji. Ker že govorimo o najpomembnejši akciji Zveze v lanskem letu (posvetovanju) moram opozoriti še na eno pomembno novost, ki v pristopu bistveno spreminja naše navade. Posvetovanje je bilo izpeljano z interdisciplinarno širino. Sodelovali so tudi strokovnjaki s področja energetike, strojništva in drugi. Mislim, da je tak pristop pogum, ki kaže proklamacijam o interdisciplinarni vsebini gozdarstva tudi pota v interdisciplinarne praktične oblike dela in podira cehovske plotove, ki so zagotovo preprečevali globljo uveljavitev gozdarstva v družbi kakor tudi v gospodarskem prostoru. Tako bi morali nadaljevati!

Zveza je v lanskem letu razpravljala tudi o organizaciji terminološke službe za ilarje (gozdarji imamo strokovno terminologijo organizirano na Inštitutu) in pripravljala je nekaj akcij, ki so zaradi stabilizacijskih prizadevanj odpadle, ali pa so bile preložene.

Nadvse uspešen je bil strokovni izlet za upokojene kolege, ki se ga udeležuje iz leta v leto več upokojenih tovarišev.

Stiki s sorodnimi zvezami v drugih republikah kakor tudi s sosednjo Madžarsko in Avstrijo so bili tradicionalno živi in uspešni.

Hitra akcija Zveze ob spreminjanju zakona o gozdovih je pokazala našo mobilnost in hotenje, da bi sodelovali pri oblikovanju gozdnogospodarske politike, vendar učinek ni bil takšen, kakršnega smo pričakovali.

Financiranje in prostori

Poseben problem, ki se vleče že nekaj let, je nadomestitev naših poslovnih prostorov (Zveze ter uredništev obeh revij) na Erjavčevi ul. 15, ki bodo kot kaže, v kratkem porušeni zaradi dograditve Doma Ivana Cankarja. Medtem, ko je bilo za nekatere v redu poskrbljeno pa bodo drugi (med temi najbrž tudi mi) kmalu brez strehe. Negotovost vpliva tudi na delovno vneto. Podoben problem, ki delo Zveze ne vzpodbuja, je tudi nenehno otepanje s finančnimi težavami. Ni prav, da mora takšna organizacija tričetrt svojega dela posvečati neposrednim ali posrednim aktivnostim za pridobivanje denarja za svoje delo.

Gozdarski vestnik in Les Nove naročnine

Posebej veliko časa so delegati namenili obema svojima revijama Gozdarskemu vestniku in Lesu. Najpomembnejši sklep je vsekakor bil, da se obema revijama ukineta žiro računa in da se njuno poslovanje vključi v poslovanje Zveze. Ukinitev je zahtevala SDK, ki se sklicuje na zakon o SDK. Zakaj takšna zahteva — tudi odgovorni tovariši na SDK niso dali zadovoljivega odgovora. Takšna sprememba prinaša poleg sprememb v organizaciji poslovanja, še spremembe v upravnem in samoupravnem vodenju, ki je bilo dostej usklajeno z določili zakona o založništvu in tisku ter z ustreznimi odloki in prakso republiških organov za informiranje, prosveto in kulturo.

Plenum je sprejel tudi nove cene za obe reviji v letu 1981. Delegati so menili, da podražitev ne sme v korak s podražitvijo tiska in ostalih stroškov izdajanja. Odločili so se za približno 18% zvišanje naročnine. Tako bo le-ta znašala za posameznike 210.— din, podjetja 700.— din, za inozemstvo 420.— din in za študente 120.— din.

Revija Les bo nekoliko cenejša (200.—, 600.— in za študente 50.— din).

Kažejo se spet znaki o resni materialni zagati obeh revij. Zato so nekateri na plenumu v Brežicah predlagali, da bi obe reviji združili, kar pa je plenum zaradi številnih tehničnih razlogov zavrnil.

Marca letos bo skupščina Zveze inženirjev in tehnikov gozdarstva in ilarstva Slovenije. Ob tej priliki bo posvetovanje o računalništvu v gozdarstvu.

Marko Kmecl

BODOČI GOZDARJI NA TRIGLAVU

Septembra lani smo imeli dijaki 3. letnika Gozdarske tehniške šole 3-dnevno planinsko turo. Namen te ture je bil mnogostranski: preizkus telesne sposobnosti, zblžanje z naravo pa tudi strokovno usposabljanje (ogled gospodarjenja z gozdovi na Gorenjskem).

Prvi dan smo začeli bolj neplaninsko, saj smo morali z avtobusom najprej iz Postojne do Ljubljane in nato dalje do naše prve postojanke v Doslovče, kjer smo pripravili tudi kratek kulturni program, posvečen F. S. Finžgarju, ki se je tu rodil. Odtod smo odšli v Belco. Ta kraj je za nas, bodoče gozdarske tehnike že tradicionalno zanimiv. Tu smo se srečali s hudourniki in z bojem gorenjskih gozdarjev proti njihovemu uničevalnemu delovanju. Hudourniki odnašajo vse, kar je na njihovi poti. Odnašajo prstenino pa tudi grobe kamenine. Skoraj petina Slovenije je hudourniško področje. Zdrav gozd sam je najboljši bojevnik proti eroziji. Kjer je porušeno naravno ravnotežje, so posledice strahovite. Človek se proti hudournikom bojuje na razne načine. Tu je pomembno predvsem delo gozdarjev. Kjer ne gre drugače, postavljajo hudourniške pregrade. V Belci smo videli tipične hudourniške pregrade. Te so seveda zahtevale ogromno denarja, saj smo izračunati, da bi beton za njih zadostoval za celo naselje. Danes so že v dobri meri zapolnjene, s čimer se jim funkcionalnost zmanjšuje.

Druga zanimivost za nas bodoče operativce je bila stara gozdarska žičnica, kakršne drugod v Sloveniji najbrž ne bi več našli. Ker drugačno spravilo ni možno, še vedno uporabljajo ta stara sredstva, ki pa so bila nekdaj zelo razširjena in tudi cenjena. Ima nekaj dobrih strani (na primer tlsta, da deluje po principu samotežnosti in zato ne rabi goriva, kar je v današnji energijski stiski nedvomno velika prednost). Na žalost ima tudi slabosti (pobira lahko le z enega mesta, naenkrat le dva do tri hlode). Takšno spravilo je kljub določenim prednostim izredno drago, tako da delajo izgubo, kot so nam razložili naši gostitelji. Po ogledu žičnic je sledila prava gozdarska malica, kruh z zaseko in steklenica piva, kar se nam je pošteno prileglo, saj smo imeli že pajčevino v želodcih.

To je bil strokoven del poti. Šele pri Aljaževem domu smo postali pravi planinci. Obloženi s težkimi nahrbtniki smo jo mahnili na Triglav. Prvi dan smo se povzpeli na Kredarico, tu prespali, zgodaj zjutraj pa smo nadaljevali pot na vrh. Vreme je bilo čudovito in naši vodniki, ki so bili že ničkotnikokrat na »strehi« Slovenije, so nam zatrdili, da ima planinec takšno srečo le poredkoma. Sonce je sijalo z največjo močjo, nebo jasno kot ribje oko, okoli nas pa morje oblakov, iz katerega so štrleli posamezni vrhovi, med njimi še posebno lepi ledeniki v Avstriji. Prelepo je bilo, da bi lahko opisal.

Na žalost smo se morali hitro ločiti od najvišjega, mogočnega vrha. Še zadnji pogled na vse strani. Ustavili smo se pri koči Planiki, nato pa smo jo mahnili na Dolič in dalje na Triglavsko jezera, kjer smo tudi prespali.

Tretji dan smo bili vsi nekoliko žalostni, saj je bil to zadnji dan te naše zanimive in lepe ture. Po lagodni hoji smo po petih urah prispeli na naš cilj, do slapa Savice. Med potjo smo poslušali strokovno predavanje prof. Makarja in inž. Krasnova o vegetacijskih pasovih, o planinskem rastju in o Triglavskem narodnem parku.

Nedvomno je bila tura več kot prijeten izlet, saj smo močno obogatili svoje znanje in tisto kar smo se naučili iz knjig prenesli v naravo. Poleg tega smo okrepili prijateljske vezi v naši razredni skupnosti pa tudi s profesorji smo vzpostavili drugačen, bolj pristrčen odnos. Mislim, da je tura v vseh pogledih uspela in upam, da bo Gozdarska tehniška šola s takšno prakso nadaljevala tudi v prihodnje.

Milan Poročnik

Visoko priznane GG Maribor

Konec lanskega leta so delavcem Gozdnega gospodarstva Maribor v Domu jugoslovanske armade v Mariboru slovesno podelili priznanje Sekretariata za ljudsko obrambo SR Slovenije za uspešno prizadevanje in uspehe, ki so jih dosegli pri podružbljanju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite kakor tudi v obrambni pripravljeno-sti kolektiva.

Ob tem uspehu je bilo poudarjeno, da ima takšno priznanje še posebno ceno zato, ker je na tako širokem območju zgraditi obrambno pripravljenost še posebno zahtevno delo, hkrati pa zelo pomembno, saj pokrivajo gozdna gospodarstva z narodno-obrambnega vidika izredno pomembno področje.

Novosti z Brkinov

Gozdna gospodarstva Slovenije (SGG Tolmin, GG Novo mesto, GG Kočevje, GG Slovenj Gradec, GG Kranj, GG Maribor in Nazarje, GG Ljubljana, GG Celje, GG Postojna, Zavod za melioracijo Krasa Sežana in GG Bled) so si celotno območje Brkinov, ki ga je prizadel lanski jesenski žled, razdelila na bazene, v katerih bodo opravila vsa naj-nujnejša sanacijska dela.

ZAPIS NA BUKVI

Foto: prof. Franjo Rainer

Koordinator del je dipl. inž. gozd. Silvij Blaj (TOZD Idrija), ki ima s podobnimi deli največ izkušenj.

Zadnji podatki o škodi v Brkinih (žled je bil namreč luči drugod po Sloveniji, kjer škode tudi niso zanemarljivo nizke) govore, da je poškodovanih 13.000 ha gozdov, kar je ena tretjina vseh gozdov s katerimi go-spodari Zavod za melioracijo Krasa v Sežani.

Tako bo treba izdelati 350.000 m³ lesne mase (pretežno listavcev), postopoma pa še 700.000 m³; umetno bo treba obnoviti 2250 ha gozdov, postopoma (naravno) pa še 6000 ha.

Med prizadetimi je 10% družbenih in 90% zasebnih gozdov.

Uničenih je tudi 1500 ha nasadov iglavcev v starosti od 10 do 15 let.

Dogovor gozdnih gospodarstev Slovenije imamo. Brez dvoma je to največ, kar ti kolektivi lahko nudijo. Vendar lahko vsak poznavalec gozdnogospodarskih razmer brez obotavljanja ugotovi, da to za odstranitev škode (o sanaciji niti ne govorimo) ne bo dovolj.

Učbenik po gozdarsko

V pripravi je nov učbenik za 4. razred osnovne šole in sicer za predmet spoznavanje narave. Medtem ko je bilo v starem učbeniku nekaj nerodnosti, strokovnih namreč, pa so poglavja o gozdarstvu v novem pregledali strokovnjaki Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani. Glavni recenzent mag. Igor Smolej pa je dodobra obdelal in tudi spremenil vsebino in sicer tako, da je dosedanje faktografsko naštevavanje in opisovanje gozda zamenjal z ekološkim pristopom, ki naj mladega bralca že v prvem »knjižnem« srečanju z gozdom navaja na kvalitetnejše opazovanje in odnos do gozda.

Učbenik bodo natisnili že v letošnjem letu.

PRILOŽNOST ZA IZVIRNEŽE

Gotovo ste že opazili, da je naša vinjeta (fotografija) v rubriki ZAPIS NA BUKVI zelo izrabljena. Kako tudi ne, saj jo uspešno uporabljamo že vrsto let. Čeprav je izredno nazorna in posrečena pa jo bomo morali spraviti v arhiv. Toda nimamo nove!

Zato naše uredništvo razpisuje natečaj za fotografski posnetek ali risbo, ki bi čim bolj popolno ponazarjala vsebino rubrike ali njenega naslova.

Pogoji natečaja:

Izdelek je lahko risba v tušu ali črno-bela fotografija ali dia posnetek.

Rok natečaja je 10. 4. 1981.

Najboljše rešitev bo uredniški odbor nagradil s 1.500,00 din.

Najboljše štiri rešitve bomo objavili v naši reviji.

Prispevek za natečaj pošljite na naše uredništvo Ljubljana, Erjavčeva ul. 15.

